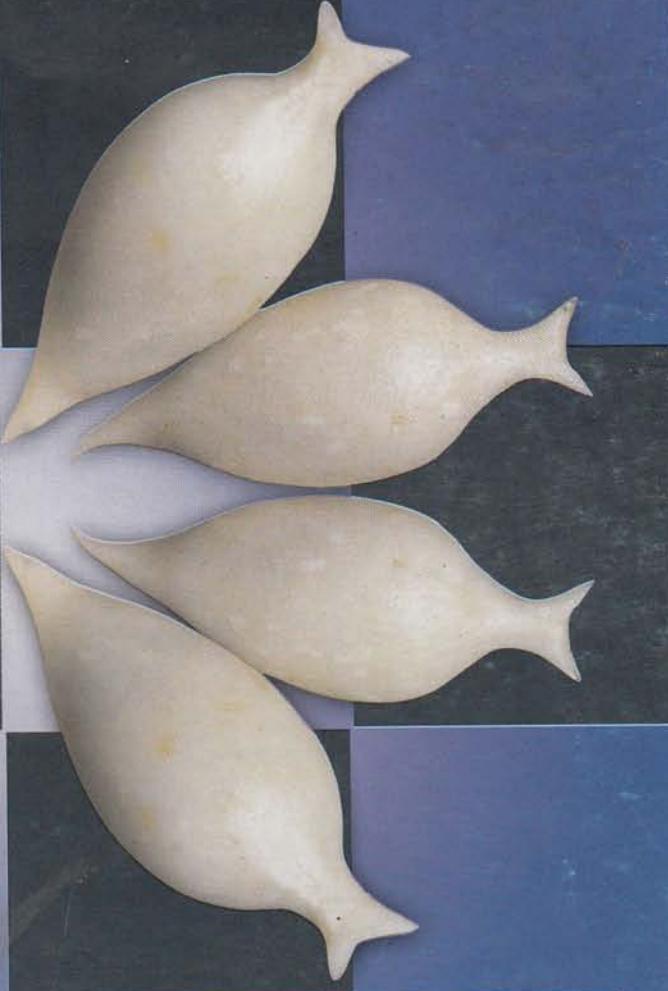
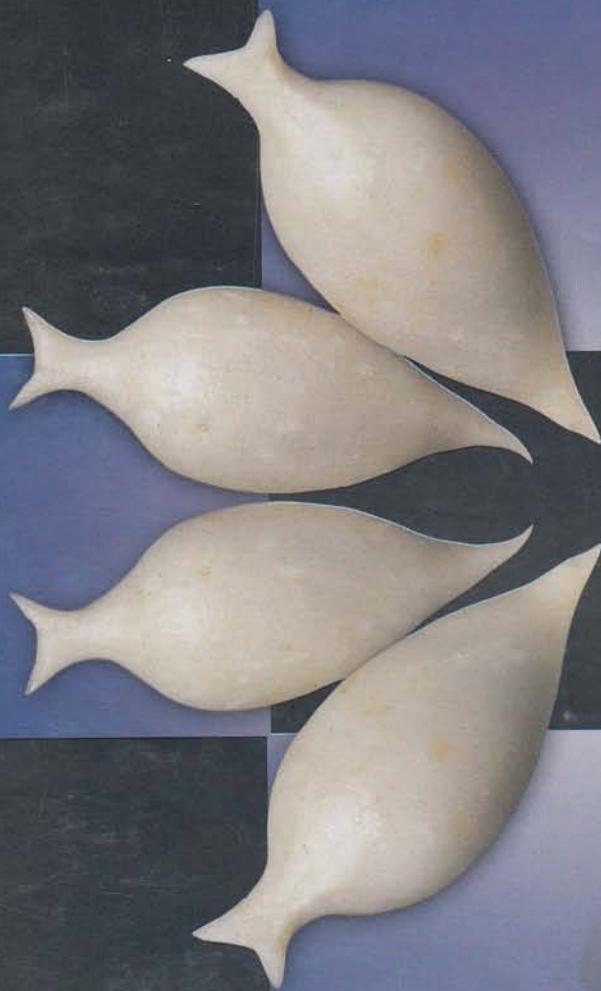

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका

आनन्द भूमि

The Ananda Bhoomi

दर्श ३२ अंक ८ सार्गशीषुकलपूर्णमा (योसरिपुन्द्र)

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका

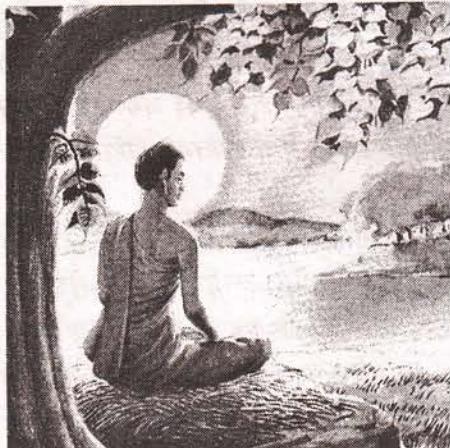
आनन्दकुटी भूमि

व.सं. २५४८ ने.सं. ११२५ योमरिपुनि २०६१, मार्गशीर्षशुक्लपूर्णिमा वर्ष ३२ अंक ८

The Ananda Bhoomi A Buddhist Monthly:

Year. 32 No. 8

बौद्ध वचन

अत्तदत्यं परत्थेन – बहुनामि न हापये ।
अत्तदत्थमभिज्ञाय – सदत्थपसुतो सिया ॥

अर्काको हित गर्नको लागि आफ्नो हितको हानी
गर्नुहोदैन, आफ्नो हितको विचार राखेर सदर्थमा
लाग्नु पर्दछ ।

Don't neglect your own duty for another,
however great. Know your own duty and
perform it.

कार्यालय ठेगाना

आनन्दकुटी विहार गुथि

पोष्ट वक्स : ३००७, आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू
फोन : ४२७९४२०, प्याक्स : ४२२८०९७
ई-मेल : anandkuti@mail.com.np

पार्श्विक रु. १५०-

एकप्रति रु. १५।-

आनन्दभूमि

पार्श्विक ग्राहक बनी सहयोग गर्ने

विषय सूची

१) सम्पादकीय	२
२) पाठक प्रतिक्रिया	३
३) स्वयं प्रतिको धृणादेखि असिम कहणासम्म	४
४) बामियानस्थित बुद्ध मूर्ति	५
५) साँच्चै...दुःख....त !	६
६) न्यायप्रेमी दलित, हिंसाचारी वैष्णव	१०
७) बुद्ध धर्मका शुद्ध निकायहरू र पालि.....	१२
८) अत्ता हि अत्तनो नाथो.....	१४
९) इच्छा सत्त्वार्ग तिर	१६
१०) बालमञ्च	१७
११) बुद्धधर्मया मूल सिद्धान्त	१८
१२) A Review on 2nd World Buddhist Summit, 2004	२१
१३) The Eight Winds	२४
१४) Be good, do good	२६
१५) बौद्ध गतिविधि	२८

आवरण पृष्ठ

कोशल नरेशले देखेका विभिन्न १६ स्वप्न र
स्वप्नफलमध्ये पहिलो स्वप्न र स्वप्नफलको चित्र
र पृष्ठभूमिमा नेवारसमुदायमा प्रचलित योमरि

जनसंघ द्वारा
महास्थानीय

निर्देशक
मिश्न कुमारकाशयप महास्थानीय

सल्लाहकार
मिश्न ज्ञानपूर्णक महास्थानीय
तीर्थनारायण मानन्दर

सर्पादक
मिश्न धर्ममूर्ति

प्रबन्ध सर्पादक
संघरत्न शाक्य

व्यावस्थापक
डा. अनूप श्रेष्ठचार्य

सहयोगी
श्रा. प्रजारत्न/श्रा. अशोक

आर्थिक व्यवस्थापक
मणिकरत्न शाक्य

विशेष सहयोगी
त्रिभुवनधर तुलाधर

सहयोगी
मणिरत्न तुलाधर

वितरण
मिलन श्रेष्ठ

सहयोगी

बुद्धजयन्ती समारोह समिति (श्रीध.), मिश्न मैत्री
महास्थानीय (लुमिवनी), अ. इन्द्रावती, नरेश बजाचार्य
(बुटवल), सुनकेशरी श्रेष्ठ (बनेपा), सत्यन शाक्य
उर्मिला महर्जन, सरिता अबाले, सर्जु बजाचार्य
(पाल्या), उत्तम बुद्धाचार्य (पोखरा),
याम शाक्य (बेनी), कृष्णप्रसाद शाक्य (बाग्लुङ),
शेखर शाक्य (नारायणगढ़)

आवरण सज्जा
सानु तुलाधर

कर्पच्युटर सज्जा
नसना कम्प्युटर सर्भिस, ४२४७०६५

बुद्धण
सुप्रवाह प्रकाशन प्रा. लि. ४२८०६१४

प्रकाशक
आनन्दकृष्णी विहार गुथि
आनन्दकृष्णी विहार, स्वयम्भू

का.जि.द.नं. ३४/०३४/३५/म.क्षे.हु.नि.द.नं. ५/०५९/१०

सम्पादकीय

मानवीय गुणको अभिवृद्धि गराँ !

धर्म मानव र समग्र मानव जातिको उत्थान र सुख-शान्तिको लागि प्रतिपादित हुन्छन् । कुनै पनि धर्मले मानवीय गुणहरूको अभिवृद्धि गर्दछ । तसर्थ धर्म गर्नु र गराउनु भन्नु नै मानवीय गुणहरूको अभ्यास र विकास गर्नु हो । जसले मानवीय गुणहरूको अभ्यास र विकास गर्दछ, उसले धर्म गरेको ठहरिन्छ ।

सर्वप्रथम मानिसले सभ्य मानिस बनेर जिउन र जीवन बिताउन दिनु सक्नु पर्दछ । सभ्य मानिस बन्नु भनेको मानवले मानवप्रति गर्ने सही व्यवहार गर्नु हो । सही व्यवहार तब हुन्छ जब उसले आफूलाई उपमाको रूपमा लिई परिवार र समाजप्रतिको दायित्व पूरा गर्दछ, कर्तव्य निर्वाह गर्दछ ।

आफूलाई उपमाको रूपमा लिँदा समस्त मानव जातिलाई नै आफू समान ठान्दछ । त्यहाँ जातीय, कुलीय, वर्गीय भेदभाव अनि धनी-गरीब, उच्च-नीच आदिको कुनै अर्थ र मान्यता रहदैन । त्यहाँ समानता, सहिष्णुता र सहअस्तित्व अनि समजीविकाको अर्थ रहन्छ । यही नै धर्मको पहिलो खुडकिला हुनेछ । जहाँ करुणा, प्रेम, मैत्री हुँदैन त्यहाँ धर्म रहदैन त्यहाँ केवल धर्मको नाममा विकृति र विसंगतिको मात्र अवशेष मात्र रहिरहने छ । उदाहरणको रूपमा एउटा मानव समुदायले अर्को मानव समुदायलाई कथित तल्लो जात भनेर देवीदेवताको मन्दिरमा प्रवेश गर्न नदिनु, घरमित्र प्रवेश नपाउनु, उनीहरूले कतिपय वस्तु छुन नहुनु, छोएको चिज प्रयोगका निस्ति वर्जित हुनु, विहेबारी नचल्नुलाई लिन सकिन्छ । किनकी देवीदेवता कुनै समूहले आफ्नो मात्र पेवा ठान्दछ भने त्यो उसको भ्रम वा मूर्खता सिवाय कुनै धर्म हुन सक्ला र ? त्यस्तै जातीय, कुलीय र वर्गीय भिन्नताको आधारमा छुवाछूतको, उच्च-नीचको व्यवहार गरिन्छ भने त्यस्ता कियाकलापलाई कसरी धर्म वा धार्मिक संस्कृति मान्ने ? ती सब धार्मिक, सांस्कृतिक अन्धता र पाखण्ड मात्र हुन् ।

धर्म कुनै बल हैन, धर्म कुनै पेवा हैन र धर्म कुनै अधिकार हैन । धर्म मात्र मानवीय कर्तव्य हो । सामूहिक, सार्वजनीन, सर्वकालिक र सर्वदेशिक गुण हो । अतः सही धर्मलाई चिनौं, सही धर्मलाई बुझौं । सही धर्मको अनुशरण गराँ । मानवीय गुणको अभिवृद्धि गराँ र सुख-शान्ति प्राप्त प्राप्त गराँ ।

बुद्धमूर्तिमा पछाडीबाट माल्यार्पण

अशोभनीय भएन र ?

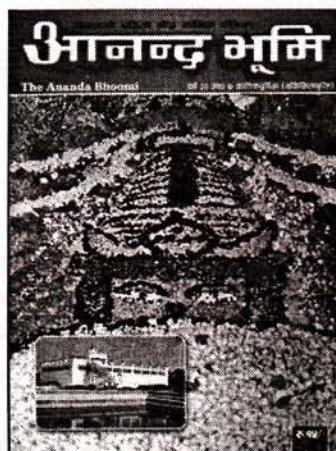
विभिन्न राष्ट्रहरूको सहभागीतामा हालै लुम्बिनीमा विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलन भव्यरूपमा सफलतापूर्वक सम्पन्न गराउन सकेकोमा आयोजक समितिलगायत श्री ५ को सरकारलाई पनि धन्यवाद दिनै पर्दछ । त्यसमाथि समारोहमा राजाको समेत सवारीबाट सम्मेलनको महत्व अझ बढौन गएको छ । तर राजाबाट समारोहको समुद्घाटनको क्रममा भगवान् बुद्धको मूर्तिमा पछाडीबाट माल्यार्पण भएको देख्दा सबैलाई असजिलो महशुशा हुन पुरेको छ । माल्यार्पण त जहिले पनि अगाडीको दिशाबाट हुनु पर्दथ्यो । देशिवदेशका पाहुनाको अगाडी राजाबाट त्रुटिपूर्ण तरीकाले माल्यार्पण हुँदा उपस्थित सबैले के सोच्दा हुन ? भट्ट हेर्दा त राजाबाट त्रुटि हुन गएको देखिन्छ । तर यसको प्रमुख दोष आयोजकहरूलाई जान्छ । किनभने बुद्ध मूर्तिलाई अगाडीबाट माल्यार्पण गर्न मिल्ने गरी राख्नुपर्ने थियो । बुद्ध मूर्तिप्रति माल्यार्पण कसरी गर्नु पर्द्ध भन्ने जस्तो सानो कुरा त थाहा नहुनेहरूले त्यस्तो भव्य सम्मेलन गर्नुको के औचित्य रह्यो ? यसबाट बुद्धधर्मप्रति आस्थावान जनताको मनमा त ठेस पुग्ने नै भो, यसको साथै विदेशी पाहुनाहरू पनि दुखित भयो होला । हेर्दा सामान्य त्रुटि देखिए तापनि त्यसबाट ठूलो असर पर्न सक्ने सम्भावना रहन्छ । यसर्थ भविष्यमा यस्तो कुरामा सचेत हुनु अवश्यक देखिन्छ ।

आर. आर. वज्राचार्य
ललितपुर, वडा नं. १५

विरोध वक्तव्य

१५ औं सविधान दिवसको अवसरमा गत कात्तिक २३ गते लमजुङमा आयोजित जिल्लास्तरीय कार्यक्रममा सभापतिको आसनबाट जिविस सभापति एवं स्थानीय विकास अधिकारी मणिकुमार ज्वालीले "हाम्रो मुलुक विश्वमा सगरमाथाको देश र बुद्धको देश भनेर चिनिन्छ, अब हिन्दूको देश हो भनेर चिनाउनु पर्दछ र विश्वमा एक मात्र हिन्दूराष्ट्र भनेर गिनिज बूक अफ वर्ल्ड रेकर्डमा लेखाउनु पर्दछ ।" भनेर बोल्नुभएको

छ । यसबाट स्पष्ट हुन्छ कि उहाँलाई देशलाई अहिलेसम्म सगरमाथा र बुद्धको देश भनी चिनेर प्राप्त राष्ट्रिय गौरवप्रति ईर्ष्या रहेको र अहिलेसम्म कुनै पनि सरकारी अधिकारीले सार्वजनिक सभामा यस प्रकारको कटूर शब्द बोलेको पाएका छैनैन । उहाँ एक मात्र सरकारी अधिकृत जिविस सभापति जस्तो पदमा समेत कार्यरत वीर हुनुहुँदै रहेछ । जसले जातीय एवं धार्मिक सहिष्णुतामा द्वन्द्व र विवाद निम्न्याएको छ । प्रजातन्त्रलाई ठाडो चुनौती दिएको छ । यसकारण धर्मोदय सभा लमजुङ शाखा घोर विरोध गर्दछ । बौद्ध धर्मावलम्बीहरूले जोरी खोज्दैन र कसैको तिरस्कार पनि सहैदैन ।

साँच्चनै भन्ने हो भने नेपालमा हिन्दूहरूभन्दा बौद्धहरूको संख्या धेरै छन् । तर हिन्दूवादको चलखेलले बौद्धमार्गीहरूमा नराम्रो प्रभाव परेको छ । उनीहरू अझै पनि अचेत छन् । अर्को तर्फ मणिकुमार जस्ता व्यक्तिहरू सरकारी ओहोदामा रहन्जेलसम्म सरकारी तथ्यांकमा कहिलै सत्य-तथ्य आउदैन र हमेशा मिथ्यांक नै हुने गर्दछ । देशको वर्तमान अशान्त वातावरणमा र सबै राजनैतिक पार्टीहरूको पनि धर्मनिरपेक्ष राष्ट्र हुनुपर्द्ध भन्ने जोडादार माग रहेको अवस्थामा यस्तो नसुहाउँदो शब्द बोलेर आगोमा ध्यू हाले जस्तो हुन्न र ? त्यसैले हामी उहाँलाई र सम्बन्धित निकायलाई निवेदन गर्न चाहन्दैछौं कि ज्वालीजी साँच्चकै राष्ट्रसेवक हो भने यस किसिमका बोली कहीकै बोल्नु हुँदैन र बोलेको उक्त कुरा पनि सार्वजनिक रूपमा फिर्ता लिनु पर्दछ ।

विजय गुरुड

अध्यक्ष

धर्मोदय सभा, लमजुङ शाखा

शान्ति स्थापनाको लागि आव्हान

हार-जीतको भावनाबाट मुक्त रहेर राज्यपक्ष र विद्रोही माओवादी पक्ष दुवै तुरन्तै मध्यम मार्गमा आएर, विश्वासको वातावरण बनाएर शाश्वत शान्तिका प्रवर्तक सिद्धार्थ गौतम बुद्धको जन्मभूमि, शान्ति क्षेत्र नेपालमा हत्या, हिंसा बन्द गरी शाश्वत शान्ति स्थापना गर्न धर्मोदय सभा, कास्की सबै पक्षलाई हार्दिक आव्हान गर्दछ ।

डा. गेहेन्द्रमान उदास 'पोखरेली'

अध्यक्ष

धर्मोदय सभा, कास्की शाखा

स्वयं प्रतिको धृणादेखि असिम करुणासम्भ

जगदीश वैद्य श्रेष्ठ
पत्रकार, शिक्षक

भगवान् बुद्धको समयको एउटा घटना -

भिक्षु पूर्ण आफू जन्मेको प्रान्तमा गएर धर्म प्रचार गर्न चाहन्छ र भगवान् बुद्धकहाँ आउनुहन्छ ।

भगवान् बुद्ध भन्नु हुन्छ - "तिमी जान चाहेको प्रान्तका मानिसहरू अहिले पनि असभ्य छन्, हिंसक, भगडालु छन् भनिन्छ । तिमी त्यहाँ जानु ठीक होला ?"

"भगवन् ! त्यहाँका मानिस अहिले पनि त्यस्तै असभ्य, हिंसक, भगडालु छन् त्यसैले म त्यहाँ जान चाहन्छु । म हजूरको करुणा, अहिंसाको अमृतधर्म सुनाउँछु र उनीहरूको कल्याण गर्नेछु ।"

"मानिसहरूलाई सिकाउन आएको मन पराउदैनन् । तिमीलाई उनीहरूले गाली गरे, अपशब्द बोले भने ?"

"प्रभु ! उनीहरूले कमसेकम मलाई पिटाई त गरेनन्, मलाई दुङ्गामुढा त गरेनन् ! उनीहरूले हिलोले त छ्यापेनन् र लड्डीले त हानेनन् ! यही सम्भिन्नन्छु ।"

"पूर्ण ! यदि उनीहरूले पिट्न आयो भने ? हिलोले छ्यापे, दुङ्गामुढा गरे भने ?"

"म धन्यवाद दिन्छु कमसेकम मलाई उनीहरूले मारेनन् !"

"पूर्ण ! उनीहरूले तिमीलाई मारे भने ? यो पनि त हुनसक्छ ।"

"भगवन् ! यो मेरो अहो भाग्य ! तपाईंको वचनामूत सुनाउदै मर्न पाउनु ! म उनीहरूलाई धन्यवाद नै दिन्छु, यो कृपाको लागि । एक दिन त सबैलाई मर्नु नै छ तर मेरो मृत्यु सद्धर्मको लागि हुने छ । यस्तो सुन्दर मृत्युको म स्वागत गर्दछु, भगवन् !"

"पूर्ण ! धन्य छ तिमी ! तिमी जाउ । तिमी उनीहरूलाई मेरो सन्देश सुनाउ । उनीहरूलाई सद्धर्म सुनाउ । शान्ति र दुःखमुक्तिको बाटो देखाउ । यसको लागि तिमी योग्य छौ !"

कुनै कविको सुन्दर कविता जस्तै लाग्ने भिक्षु पूर्णको यो चरित्र उनको चित्तावस्थाको प्रतिविम्ब हो । यस प्रकारको चित्तावस्थाले गर्ने करुणा मात्रै वास्तविक करुणा हो । त्यो भन्दा अधि गरिने करुणा त करुणाको अभ्यास मात्रै हो । धेरै अवस्थामा त करुणा पनि "मनोवैज्ञानिक भूठ" मात्र हुन्छन् जसलाई हामीले भूठको रूपमा स्वीकार्न तयार हुईदैनो ।

एक जना मानिस सबै आफन्त मित्र आदिसँग प्रेम गर्न सक्दैन तर परायालाई प्रेम गरेको अनुभव गर्दछ, पशुपंक्षी आदिलाई प्रेम गरेको अनुभव गर्दछ, भने धेरै हदसम्म त्यो भूठ नै हो । त्यसै आफन्तलाई प्रेम गरेको अनुभव गर्दछ तर परायालाई

धृणा गर्दछ भने त्यो पनि भूठ नै हो ।

जापानको एक जना जेन गुरुले एकदिन आफ्नो चेलालाई सोध्न - "तिमी पोलो हेरेर आयो, खेलपछि के खेलाडीहरू थाकेका देख्यौ कि ?"

"हो गुरु ! उनीहरू निकै थाकेका थिए ।"

"अनि घोडाहरू नि ?"

"हजूर ! घोडाहरू पनि ।"

"अनि बल हाम्रे डण्डा नि ?"

चेलालाई उत्तर सुफेन । रात भरी निद्रा लागेन । विहानीपछ उत्तर सुभयो । गुरु कहाँ गएर भने, "हो पोलो खेल्ने डण्डा पनि थाकेका थिए ।" गुरु खुशी भए । गुरुले अंकमाल गरेर भने, "तिमो ध्यान फलिफाप भयो । जसले मानिस थाकेको देख्य उसले डण्डा पनि, घोडापनि थाकेको देख्य ।"

समदृष्टि, संमताको एक रास्तो उदाहरण हो यो । मानिसले आफन्तलाई "प्रेम" गर्दछ भने अर्कालाई पनि प्रेम गरेका हुन्छन् । अर्कालाई गर्दछ भने आफन्तलाई पनि गर्दछन् । जिदू कृष्णमूर्तिले "तिमी दिनभरी व्यापारमा अरुलाई ठारदछौ तर साँझ छोराछोरीलाई प्रेम दिन खोज्यौ यो कहाँ सम्भव हुन्छ र ?" भन्नुको तात्पर्य यही हो । भिक्षु पूर्ण बन्न त यो परीक्षावाट पनि गुञ्जिनु पर्छ - समता छ कि छैन ? हामी बुद्धमार्गामा विश्वास गर्नेहरूले किन वास्तवमा कसैलाई प्रेम गर्न सक्दैनै, किन हाम्रो प्रेम पनि एउटा भूठ मात्र भएको छ, भन्ने कुरा बम्तु पर्दछ ।

मनोविज्ञानले भन्दछ "सबै धृणा आफू प्रतिकै धृणा हो । जब आफूलाई धृणा गरिन्छ त्यो बाहिर फैलिन्छ । अरुलाई गरिएका धृणाहरू आफूले आफूलाई गरिने धृणा कै रूपहरू मात्रै हुन् ।" एलेक्जेन्डर एस. नील भन्ने मनोवैज्ञानिकका अनुसार युरोपमा अफ्रिकी कालाहरूलाई हेनेहरू बढिमात्रामा एशियन कालाहरू नै हुन्छन् । उनको भनाई अनुसार यस्तो हुनुको कारण एशियनहरू आफूहरू पनि युरोपियनहरू भन्दा काला भएकोले नै हो । उनीहरू आफू काला भएकाले आफूलाई धृणा गर्दछन् त्यसैले त्यो धृणा अफ्रिकीहरू माथि पोख्दछन् । अथवा प्रक्षेपण गर्दछन् ।

यसै एउटा धटना मेरो एक मित्रले सुनाएका थिए । प्रजातन्त्रको पुनर्स्थापना पछि काठमाडौंको एउटा टोलमा परिवर्तनको खुशीमा एउटा अभिनन्दन कार्यक्रमको आयोजना भएछ । त्यहाँ एक "कपाली" परिवार बस्यो । उनीहरू नेता

गणेशमानकहाँ जाने गर्थे । त्यसैले परिवर्तन ल्याउने काममा यिनीहरूको पनि हात थियो । तर त्यहाँ भएको कार्यक्रममा कार्यक्रम आयोजना गर्ने, व्यवस्थापन गर्ने, अतिथिलाई निमन्त्रणा दिने, स्वागत गर्नेआदि सबै काममा परिवर्तन विरोधी मानिसहरूकै बाहुल्यता देखिए । त्यस कार्यक्रममा खानपानको पनि व्यवस्था थियो । तर परिवर्तन ल्याउने कपाली युवालाई उक्त कार्यक्रममा खाना छुन पनि दिइएन । र उनलाई अन्तमा खुवाइयो । एक जना “महर्जन” थर भएकाले खाना खान शुरु हुन् अघि सबैले सुन्ने गरि “खाना जसले पायो उसले छुन पाइन्न है । खबरदार !” भने पछि उनलाई यो भेदभाव गरे रे ।

ए. एस. नीलको विचारको पृष्ठभूमिमा माथिको “महर्जन” पात्रको मनोविश्लेषण गर्न हो भने उनले कपालीलाई धृणा गरेको देखिएपनि वास्तवमा ऊ स्वयं आफूलाई धृणा गर्थे । उनले अरुलेभन्दा बढि भेदभाव गर्नु र अरुले भन्दा पहिला भेदभावको कुरा उठाउनुको कारण यही हो कि उसले पनि महर्जन भएको कारणले समाजमा भेदभावको सामना गर्नु परेको थियो ।

मनोवैज्ञानिक तथ्यहरूप्रति हाम्रो समाज अनभिज्ञ छ त्यसैले अहिलेसम्म पनि यस्ता घटनालाई सामाजिक भेदभाव, कुप्रथा, अन्त्यविश्वासको रूपमा मात्र व्याख्या गरिन्छ । यसलाई कहिलै पनि मनोवैज्ञानिक कमजोरीको रूपमा व्याख्या गरिएन ।

विषयना आचार्य सत्यनारायण गोयन्काको अनुसारको “सुखीले सुख बाँड्छन् र दुखीले दुख नै !” भन्ने सत्यतालाई स्वीकार्ने हो भने माथिको “महर्जन” पात्र पनि दुखी रहेको निश्चित छ । ऊ आफैलाई धृणा गर्ने भएको कारण ऊ मनोवैज्ञानिक रूपमा अस्वस्थ छ भन्ने कुरा देखाउँछ ।

आईमाईको अधिकारमा लाने सासूद्वारा बुहारी सताइनुको कारण पनि स्वयम् प्रतिको धृणा हो । एक जना कुरुप आईमाईले सुन्दर आईमाईलाई जात वा अरु कुनै निहुँ फिक्रेर सार्वजनिक रूपमा खेदो खन्ने, बदनाम गर्न खोज्नुको कारण पनि यही हो । एक अछुतले अर्को अछुतलाई छुवाछुतको व्यवहार गर्नुको कारण पनि यही हो ।

माथिका पात्रहरूले कसैलाई प्रेम गरेको छु भन्नु, अरुको लागि काम गर्दू भन्नु, समाजसेवा गर्दू भन्नु, सबै भूठ हुन् । जेन गुरुको मानिस र डण्डाको कुरा, कृष्णमूर्तिको छोराछोरी र व्यापारको कुराले यही सत्यतालाई देखाउन खोजेको हो । “ट्रान्ज्याक्षानल साइकोथेरापी”का प्रवर्तक डा. थोमास ए. हारिसका अनुसार माथिका पात्रहरू “म ठीक छुइन !” भन्ने मनोभाववाट पीडितहरू हुन् ।

बुद्धिमत्ता अनुसार यस्तो मनोभाव संस्कारमा अन्तर्निहित अविद्या, सत्काय दृष्टिको कारणले आउँछ । त्यो भन्दा स्थुल रूपमा राग, द्वेष, मोह आदिले आउँछ । त्यो भन्दा पनि स्थुलमा सिकिएका विचार, विश्वास, धारणा, आज्ञाहरू, आनीवानीहरू यसका कारणहरू हुन् । यस्ता कुराहरू सिक्ने काम आमाबुवाले

दिएका शाब्दिक, रूपलाक्षणीक सन्देश, बालक बेला आफूले बुझेका आफू हुकेको - समाजको सन्देश, आदिबाट हुने गर्दछ । जबसम्म पी कुराहरूलाई सच्चाइन तबसम्म मानिस आफू पनि “खुशी” रहन, आफ्नो छोराछोरीदेखि लिएर सबै फैलिएका “सम्बन्धीहरू”लाई पनि “खुशी” रहन दिईन ।

“ट्रान्ज्याक्षानल साइकोथेरापी” अनुसार बालक हुँदा हामीमा “म ठीक छुइन ! तिमी ठीक छ्यौ !” भन्ने भाव स्वभाविक तबरले आउँछन् तर ढूलो भए पछि यो “म ठीक छु ! तिमी ठीक छ्यौ !” भन्ने अवस्थामा पुग्नुपर्दछ । माथिको “महर्जन” पात्रमा “म ठीक छुइन !” भन्ने भाव मनमा तैरिरेको देखिन्छ । त्यसैले ऊ अरुलाई सानो देखाउने “मनोवैज्ञानिक नाटक” गर्दैछ । अरुलाई सानो देखाएर आफ्नो “म ठीक छुइन !” भन्ने भाववाट आउने उदासीपनलाई पन्छ्याउने कोसिस गर्दैछ, मनोविज्ञान अनुसार । यस्ता मानिसहरूले आफ्नो सम्पर्कमा आउने छोराछोरी, सम्बन्धीहरूलाई “म ठीक छु ! तिमी ठीक छ्यौ !” भन्ने अवस्थामा पुग्याउन सहयोगी बन्न सक्नैन । त्यसैले उसले आफूनहरू, छोराछोरीहरूप्रति गरिने प्रेमको अभिनयको केही मूल्य रहन । न यसबाट उसले आफूलाई सुख दिन सकेको हुन्छ न अरुलाई । भिक्षु पूर्णको जस्तो चित्तावस्था त उसको लागि कोशौ टाढाको कुरा हुन् ।

स्वयंप्रतिको धृणाबाट असीम करुणाको यात्राको पहिलो खुड्किलां त आफूले आफूलाई धृणा गर्दौ रहेछ भन्ने स्वीकारोक्ति हो । त्यो धृणा पनि आफूमा भएका तर देख्न नचाहेका गुण अवगुणहरूका कारणले नै आउने हो । मनोवैज्ञानिक मास्ल, फ्रिज पर्ल र डेनिश मनोवैज्ञानिक दार्शनिक केर्क गार्दले प्रयोग गर्ने “मलद्वार” शब्दको अर्थ यी हामीसँग भएका तर स्वीकार्न नचाहेका गुणअवगुण र हाम्रा नियतिहरू हुन् । उहाँहरूले प्रयोग गरिने मलद्वारको मतलब हुन्छ कि हामी मानव भएका नाताले हामीसँग हुने प्रत्येक कमी-कमजोरी, सबै खालका खराब चीजहरू र हामी सबैको नियति - मृत्यु ।

हामी आफ्नो मलद्वारलाई कहिलै पनि स्वीकार्दैनै । यसैबाट स्वयंप्रतिको धृणाको शुरुवात हुन्छ । हामीलाई बालकदेखि नै “देवता” बन्ने शिक्षा दिइन्छ र कहिले पनि “मानिस” भएको स्वीकार्न लगाइन । हामी सबै किसिमको खराब कुरा हुन सक्ने बुद्ध हो । विश्वविद्यात बज्जयानी आचार्य टुल्कु उर्गेन रिडपोछेका अनुसार हामी मानिसहरू हिलो लागेका हिरा हो । हाम्रो समाजले हामीलाई हिलो दबाउन सिकाइन्छ । हिलोबाट मुक्त हुने शिक्षा कमैलाई थाहा छ । मुक्तिको पहिलो शर्त - हिलो वा मलद्वारको स्वीकारोक्ति नै हो ।

भगवान् बुद्ध ढूलो मनोवैज्ञानिक हुनहुन्यो । उहाँले दुख सत्यलाई प्रथम आर्य सत्यको रूपमा व्याख्या गर्नुको एउटा कारण पनि यहि मलद्वारको अस्तित्व बोधको लागि नै हुनुपर्दछ । दुखको अस्वीकारबाट दुख मुक्त निश्चित रूपमा गाहो हुन्छ ।

यो एउटा "शक ट्रिटमेण्ट" पनि हो । मानिसहरू दुखलाई सजिलै छोडून चाहन्छन् । त्यस्तै हामीसँग भएका अवगुण पनि अवगुणकै रूपमा स्वीकारेर चाँडै छाडून सकिन्छ । मनोविज्ञानले पनि "होश हुनु, थाहा हुनु"बाट मानिस आफ्ना ग्रन्थिहरूबाट मुक्त हुन्छन् भन्दा ।

यो स्वीकारोत्किवाट आफूप्रति करुणा जाग्छ, धृणा होइन । हामी यो भनेर हाम्रो मलद्वार स्वीकार्दैं कि "यो सबैमा हुन सक्ने हो । सबैले यसबाट मुक्त बन्ने प्रयाश गर्नु पर्छ । कसलै अलि चाँडै यो काम थालिसकेका हुन् । मैले पनि मुक्त हुने काम थाल्न सक्छु । मसँग एक किसिमको मलद्वार छ त अर्कासँग पनि अर्कै किसिम कै । म आफूलाई किन धृणा गर्ने ? सबैको मलद्वार गनाउँछ नै । धृणा त आफूमा कहिले पनि जन्म-जन्ममा पनि नजाने, दोष भए मात्रै गर्नु ठीक हो । तर यो त सत्य होइन ।" यसरी हामीले आफूले आफैलाई सामना गर्ने आँट गच्छौ भने आफ्नो यात्रा शुरु हुन्छ । अनि माथिको महर्जन पात्रले भैं कसैलाई धृणा गर्नु आवश्यक हुन्न । धृणालाई प्रक्षेपण गर्नु आवश्यक हुन्न । अलप्रति करुणा जाग्छ । सबैप्रति करुणा जाग्छ । यसबाट आफ्नो संस्कार क्षय गरेर चतुब्रह्मविहारी बन्न सक्ने हुन्छ ।

भिक्षु पूर्ण बन्ने बाटोमा यात्रा गर्न थालिन्छ ।

प्रख्यात बज्ज्यानी आचार्य टुल्कु चोकिनिमा रिङ्पोछेले एक

मित्रलाई भन्नु भएको थियो, "आफूभन्दा साना मान्छेसँग रिस उद्घ, ठूलासँग इर्था आउँछ, समानसँग प्रतिस्पर्धा हुन्छ । यसलाई होश गर्नु ।" मेरो मित्र, जो आफूलाई विपश्वी ठान्ये र विपश्यना अभ्यास गर्थे, उनलाई लाग्यो यसले के काम गर्ला र ? तर उसले धेरैपछि भन्यो - "यो अभ्यास साँच्चै ठूलो अभ्यास हो । "होश" तर पछुटो रहितको ! चमत्कार हो ।"

यस्तो "होश" आदिको अभ्यास नगर्ने, आफूमा भएका अवगुणहरूको निर्मलका लागि प्रयत्न नगर्ने धेरै अनुभवी भनेर चिनिने विपश्वी, ध्यानी आदिहरूमा पनि विख्यात ध्यानगुरु ज्याकर्न फिल्डको "ठूला साधकको पुराना घाउ" चरितार्थ भएको देखिन्छ । मार्गमै नलानेहरूको त के कुरा ?

स्वयंलाई धृणाको चित्तस्थितिदेखि भिक्षु पूर्णको जस्तो असीम करुणाले भेरेको मैत्री चित्तसम्मको यात्रामा भगवान् बुद्धको तीनै यानलाई बुद्धिमतापूर्वक प्रयोग गर्नु पर्दछ । यसमा आधुनिक मनोविज्ञानका विधिहरूलाई पनि समेट्नु पर्दछ । मनोचिकित्सा, शील, समथ, कायानुपश्यना, बेदानानुपश्यना, बोधिसत्त्व सम्बर, माध्यमिक, धर्मानुपश्यना, चित्तानुपश्यना, महामुद्रा, भोक्त्वेन, समय, बज्ज्यानी विपश्यना, सबै शिक्षाहरू भगवान् बुद्धको मार्गमा लाग्नेहरूका सम्पति हुन् ।

अस्तु

SKYWORTH MULTI MEDIA

- *Surround sound system
- *Full multisystem with secam
- * LG picture tube
- *PCB sanyo 3y12
- *Child Lock
- *AV stereo
- *Full function Remote control

5 Years Warranty

SKYWORTH
COLOR TELEVISION

KIRARA
APPLIANCES

TOYO AC

GAS STOVE

RICE COOKER

CD/VCD/DVD/MP3

Shower Bath

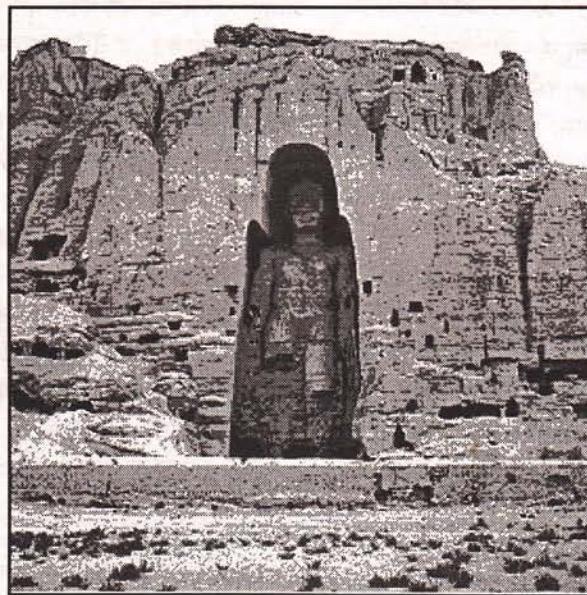
Marketed by: **KIRARA ELECTRONICS NEPAL**
Fax: 4228401. Email: Kirara@vianet.com.np

बामियानस्थित बुद्ध मूर्ति

- मुनीन्द्ररत्न वज्ञाचार्य

अफगानिस्तानको बामियान प्रान्तमा छैठौं शताब्दीतिर स्थापना गरिएको एक विशाल बुद्ध मूर्ति थियो । दुर्भाग्यवश क्रूर तालिवान शासकहरूले ती विशाल बुद्ध मूर्तिलाई सन् २००१ मार्चमा विव्वंश गरिए । उक्त बुद्ध मूर्ति ध्वस्त हुनबाट बचाउन विश्वका कतिपय बौद्ध मुलुकलगायत विभिन्न राष्ट्रहरूले भरमगुरु प्रयाश गरेका थिए । तर उग्रवादी इस्लामिक तालिवानहरूले कसैको कुरा नसुनी विव्वंश गरेर छाडे । यस मूर्तिको विनाशले सारा विश्वलाई नै दुखी तुल्याएको थियो । तालिवानहरू आफ्नो स्वार्थमात्र हेरेर देशको ऐतिहासिक महत्व र राष्ट्रिय सम्पदालाई बुझन सकेन । तर अकुशल कर्मको फल भोग्नु पर्द्ध भने भैं तालिवानहरू अफगानिस्तानमा आफ्नो शासनलाई लम्ब्याउन सकेन । हाल यस बामियानमा विव्वंश भएका उक्त मूर्तिहरू पुनःनिर्माण गर्ने कार्यहरू हुँदैछन् ।

बामियानस्थित यो बुद्ध मूर्ति निकै पुरानो भएको कारण यस्को ऐतिहासिक महत्व रहेको छ । बामियान प्रान्त हिन्दुकुश पहाड समान्तर भई सभ्यताको शुरुवात भएको स्थान हो । यो कावुल शहरबाट उत्तर पश्चिम १५० किलोमीटर टाढा पर्दछ । यस उपत्यकामा मध्य एशिया, चीन, भारत र पश्चिम भेगका लागि व्यापारिक मार्गको केन्द्रविन्दु रहेको छ । पाँचौं र छैठौं शताब्दीतिर पूर्व र पश्चिमबीच धार्मिक र सांस्कृतिक क्षेत्रमा आदान प्रदान भईरहको अवस्थामा यहाँ बौद्ध कलाको उत्थान भएको छ । चीनियायात्री हुयान स्याङ्गले आफ्नो यात्रा वर्णनमा (ई.सं. ६३०) यहाँको अवस्था र बुद्ध मूर्तिको वर्णन गरिएको पाइन्छ । बामियानमा बौद्धहरूको उचित स्थान पाएपछि यसै अवसरमा दोस्रो शताब्दीदेखि नवौं शताब्दीसम्म बुद्ध मूर्तिहरू स्थापना गर्दै लगेको बुझिन्छ । यसै ताका यस विशाल बामियान बुद्ध मूर्तिको स्थापना गरिएको हुनु पर्दछ । यो विशाल बुद्ध मूर्ति पूर्ण कदको उभिएको ५५ मीटर (१८० फीट) अग्लो छ । बालुवा र कंकडको ढिस्को पहाडमा खोपिएर बनाएको उक्त

मूर्ति निकै नै आकर्षक थिए । पहाडको वरपर अन्य मूर्तिहरूमा ध्यान मुद्रामा रहेको बुद्धको अर्कै एक मूर्ति पनि अवस्थित छ । पहाडमै सयौं श्रद्धालु भक्तजनहरू ध्यान बस्न योग्य खोपेका गूफाहरू निर्माण गरिएका छन् । भित्तामा कोरिएका बौद्ध दर्शनसँग सम्बन्धित चित्रहरू पनि प्लाष्टर गरिएको पाइन्छ । बोधिसत्त्वको आकृति आउने गरी भित्तामा अनेकन चित्राङ्कन गरेको पाइन्छ । कहिं मण्डल आकारका चित्रहरू पनि देख्न सकिन्छ । यी भित्ते चित्रहरूले विश्व ब्रह्माण्ड (Universe) को संज्ञा दिन्छ । मूर्ति रहेको पहाड आसपास हरियाली स-साना आकर्षक बगैँचाहरू देख्न सकिन्छ । यहाँका पहाडहरू नांगा छन् । उपत्यकामा मानिसहरूको बस्ती देखिन्छन् । निकै जाडो हुने र बसोबासको लागि कुनै उचित व्यवस्था नभएकोले यहाँ पर्यटकहरूको आउने जाने गरेको देखिन्दैन । यो धार्मिक केन्द्रस्थल भए पनि इस्लामिक धर्मको बाहुल्य भएकोले यस पवित्र स्थानमा भक्तजनहरूको चहल-पहल छैन । यो स्थान एकान्तै रहेको छ । भविष्यमा यहाँ शान्ति सुरक्षा र

राजनैतिक स्थीरता कायम रहेमा कुनै दिन यस बामियान बुद्ध मूर्तिको कारण यो ठाउँ आकर्षक पर्यटकीय स्थल बन्न सक्नेछ । पहिलेको मूर्ति ध्वस्त भए तापनि हाल निर्माणाधिन बुद्ध मूर्तिको स्वरूप हूबू पहिले भैं हुनेछ । यसले पहिले भैं ऐतिहासिक महत्व दिनेछ ।

बामियानस्थित बुद्ध मूर्तिहरू ध्वस्त गराउनमा तालिवानहरू आफूमात्र जिम्मेवार नरहेको यहाँको जन भनाई छ । अफगानीहरू यस्तो पवित्र मूर्तिको विनाश गराउनमा विदेशी उग्रवादीतत्वहरूको पनि हात रहेको बुझिन्छ । यस्तो महत्वपूर्ण प्राचीन स्मारक बुद्ध मूर्तिको विनाश भएकोमा अझै पनि अफगानीहरू पश्चाताप गर्ने गर्दैन । तर जे होस् यसको पुनःनिर्माणका लागि सबै बौद्ध धर्मावलम्बी राष्ट्रहरू र अफगानी जनताहरू एकजूट भएका छन् । छिण्डै बामियान बुद्ध मूर्तिको निर्माण हुनेछ । एउटा ऐतिहासिक महत्व बोकेको बौद्ध सम्पदाको अस्तित्व मेटिनबाट जोगिनेछ ।

साँच्चै..... दुःख..... त !

भिक्षु धर्ममूर्ति

संसारमा दुःख छ । यसमा कसैको दुइ मत नहोला । कुनै शारिरीक दुःख हुन्छन् भने कुनै मानसिक दुःख हुन्छन् । कुनै शारिरीक तथा मानसिक दुवै मिश्रित दुःख पनि हुन्छन् ।

मलाई सम्फना छ जब म विद्यार्थी थिएँ त्यो बेला जन्मनु, रोगी हुनु, अप्रियसँग संयोग हुनु र इच्छा र चाहना पूरा नहुनलाई संसारको सबभन्दा ठूलो दुःखहरू हुन् भनेर सिकाइएको थियो । तर मलाई लागदछ साँच्चैको दुःख त हामीले हाम्रो वास्तविकतालाई हेर्ने हेराइमा र बुझे बुझाइमा हुन्छ । किनकी माथि उल्लेखित तथ्यहरू त हाम्रा यथार्थ हुन् । त्यसमा पनि जीवन्तताका आधार ती सबैमा निहित छन् । ती कुराहरू नभैदिएका भए जीवनको विद्यमानता पनि सम्भव हुन्दैनयो होला । अतः मुख्य महत्वपूर्ण कुरा त कसरी अनित्यताका तरङ्गहरूलाई हटाउने भने तथ्य थाहा पाउनु हो जसबाट मुस्कुराउदै थाहा पाउन सकिन्छ की उ कहिल्यै जन्मेको छैन र मरेको पनि छैन ।

बुद्धले यस्तै एउटा कथा भन्नु भएको छ - “एक जना मान्देले कुकुरलाई ढुंगाले हिर्कायो । पीडित त्यस कुकुरले त्यो ढुंगालाई भुक्यो । उसले बुझन-थाहा पाउन सकेन की उसको पीडाको मूल स्रोत वा आधार मानिस हो त्यो ढुंगा होइन । यसैप्रकारले हामी पनि सोच्छौं कि रूप, शब्द, गन्ध, रस र स्पर्शादि दुःखका स्रोत हुन् र ती तत्वहरू नष्ट नै गर्नु पर्दछ । तर हामी बुझैनौं की

हाम्रा दुःखहरू त्यहाँ निहित रहन्छ जहाँ हाम्रा ती तत्वहरूलाई हेर्ने, देख्ने र भोग्ने प्रक्रिया माथि निर्भर रहन्छ । त्यस्तै ती तत्वहरू प्रयोग गर्ने तरीका माथि निर्भर रहन्छ । किनकी त्यस वास्तविकतालाई हामी हाम्रो संकुचित दृष्टि, विचारधारा र स्वार्थयुक्त चाहनालूपी अङ्घारो पर्दाबाट हेर्दछौं ।

अरुले के भन्दैछ भनेर बुझ्ने तथा सुन्ने कुरा व्यक्तिको सजिलो छैन तर हामी सबैले अरुले भन्ने कुराहरू ध्यान दिएर सुन्ने धैर्यताको अभिवृद्धि भने पक्कै गर्न सक्दछौं । एउटा पात ! एक शिशुको आवाज ! । म धैर्यताकासाथ हेर्छु र सुन्छु गहिरिएर कि यी दुवैबाट कुनै तथ्यहरू पाउन सकुं । प्रियसँगको विछोड, इच्छा र चाहना पूरा नहुनु, उदासिनता-नैराश्यता र नरमाइला कुराहरूप्रति असत्यता र विक्षिप्तता पनि कुनै अर्थमा उपादेयता र आश्चर्य सावित हुन सक्दछन् । हामी को वा के हौं भन्दा कुनै दृष्टिकोण वा अंगबाट हाम्रै नरमाइला अनुभूतिका प्रतिफल हो भन्दा अत्योक्ति नहोला । गहिरिएर हेर्ने र चिन्तन-मनन गर्ने प्रवृत्तिले हामीलाई प्रत्यक्ष गर्ने अवसर प्राप्त हुन्छ कि अचिमत तथ्यहरू पनि त्यहाँ निहित छन् जहाँ हाम्रै र अकाँका कमजोरीहरू हुन्छन् । र ती फूलरूपी ज्ञान-प्रज्ञा फेरी कहिल्यै ओइलाउदैनन् । त्यहीं ज्ञान-बुद्धिको सहायताले हामी देल्न र बुझन सक्दछौं कि सांसारिक जन्म र मृत्यु अनि सांसारिक निर्वाण एउटै हुन् !!!

एकाइसौं शताब्दीको समाज ? ? ?

अन्तर्जातीय विवाह गर्ने जोडीलाई निर्धाति पिटियो ।

अभिभावकको इच्छाविपरीत जात नमिल्लेसँग बिहे गरेको आरोपमा भारतको पूर्वीराज्य भारखण्डमा एक युवादम्पतीलाई नाँगै पारेर निर्धाति कुटपिटमात्रै गरिएन, उनीहरूको केशसमेत मुन्डन गरियो ।

हिन्दुस्तान टाइम्सका अनुसार, १८ वर्षीया गालो पाहान आफ्ना प्रेमी विष्णुसँग पोइल गइन्, तर जातीय विभेद व्याप्त रहेको भारतीय समाजमा उनीहरूका अभिभावकलाई यो बिहे स्वीकार्य भएन । युवादम्पती बेगलाबेर्गलै जातका हुन् । परिवारले नचाहेदानचाहेदै सुतुक्क भागेर गएको यो जोडी फर्केपछि रिसले आगो भएका गालोका बाबु बानु पाहानले खुन्ती गाउँका बासिन्दालाई यो अमिल्दो जोडीलाई गतिलो पाठ सिकाउन आदेश दिएका थिए । ‘माया बस्यो भन्दैमा बिहे हुनैपर्ने कुनै कारण छैन’, गालोका बाबुलाई उद्धृत गर्दै उक्त पत्रिकाले भनेको छ ।

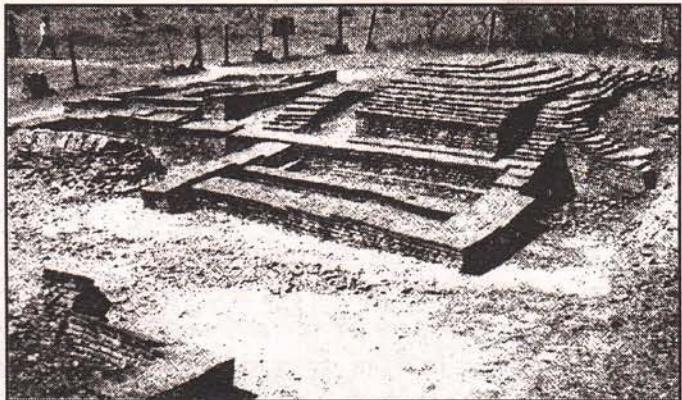
बानुको आदेशाअनुसार, गाउँले गालो र विष्णुलाई नाँगै बनाएर केश मुन्डन गरी लौरो र लात्ताले हिर्काउदै गाउँ घुमाएको समाचारमा जनाइएको छ ।

तिलौराकोटको कन्तविजोग

दोस्रो विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलनका बेला लुम्बिनी क्षेत्र बेहुलीमै सिंगारिए पनि गौतम सिद्धार्थले जीवनका २९ वर्ष विताएको तिलौराकोट (प्राचीन कपिलवस्तु) माथि भने कसैको आँखा परेन। उचित संरक्षणको अभावमा भण्डै खण्डहरमा परिणत भएको छ तिलौराकोट।

तिलौराकोटलाई ०५२ सालमै लुम्बिनी विकास कोषअन्तर्गत समावेश गरिएको थियो। तर, तौ वर्ष वितासब्दा पनि करिब २५ किलोमिटर मात्र

पूर्वमा रहेको कोषको कार्यालयले तिलौराकोटको विकासका लागि एउटै काम गरेको छैन। जापानी वास्तुकलाविद् प्रा. केन्जो ताइगेले सन् १९७८ मै तयार पारेको लुम्बिनी विकास गुरुयोजना साकार हुन नसक्नुको असर तिलौराकोटमा पनि परेको छ। उत्तर-दक्षिण १७ सय फिट लामो र पूर्व-पश्चिम १३ सय फिट चौडा क्षेत्रफलमा फैलिएको तिलौराकोटमा अहिले तीनवटा भग्नावशेष प्रस्तैसँग देख्न सकिन्छ। कोटको पश्चिममा पश्चिमीद्वारको भग्नावशेष छ भने पूर्वमा सिद्धार्थ गौतम ज्ञान प्राप्तिका लागि प्रस्थान गरेको महाभिनिष्कमणद्वारको भग्नावशेष छ। त्यसैगरी मध्यभागमा राजप्रासादको भग्नावशेष छ। स्मरण रहोस्, सिद्धार्थ गौतमका

बाबु राजा शुद्धोधनको राजप्रासाद यही थियो।

“यस्तो ऐतिहासिक र पुरातात्त्विक महत्वको क्षेत्र यस हालतमा होला भनेर मैले कल्पनासम्म पनि गरेको थिइन,” ललितपुर नक्बहिलबाट तिलौराकोटको अवलोकन गर्न आएका बेखारत्न शाक्यले विरक्तिकै भने। कपिलवस्तु जिल्ला विकास समितिका निवर्तमान सभापति रमेश शर्मा तिलौराकोटको विकासमा राज्यले कुनै ध्यान नदिएकाले यो दुरावस्था सिर्जना भएको बताउँछन्। भन्छन्, “स्थानीयस्तरबाट मात्र सुधार र संस्करण गर्न सम्भव छैन, सरकार उदासीन छ।”

साभार: नेपाल साप्ताहिक

बैंकिङ तथा वित्तीय क्षेत्रका अनुभवीहरूद्वारा प्रवर्द्धित छिटो, छरिटो, भरपर्दो र विश्वसनीय वित्तीय कारोबारको लागि सम्पर्क राख्नुहोस्।

हाको सेवाहरू

मुद्रती निक्षेपतर्फ

अवधि	३/३ महिनामा	एकमुष्ट व्याज
३ महिना	-	६.०० %
६ महिना	-	६.५० %
१ वर्ष	७.०० %	७.५० %
२ वर्ष	७.५० %	८.०० %
३ वर्ष	८.०० %	८.५० %
४ वर्ष	८.५० %	९.०० %
- मुद्रती खाताको न्यूनतम रकम	१,०००/-	हुनेछ।
- वचत खाताको न्यूनतम मौज्दात रु.	१,०००/-	हुनेछ।
- कर्मचारी संचय कोष निक्षेपमा १०	व्याज प्रदान गरिनेछ।	
वचतमा दैनिक मौज्दातमा	५.५० %	

कर्जामा देहाय बमोजिमको व्याजदर कायम गरिएको छ।	
क्र. सं. कर्जा शिर्षक	व्याजदर
१. औद्योगिक/घरेलु/हस्तकला	१२.५०-१४ %
२. हायर पर्चेज/व्यापार/आवास	१३.५०-१४ %
३. सुरक्षण पत्रमा कर्जा (शेयर, सरकारी र अन्य सुरक्षण पत्रहरू)	१३.५०-१५ %
४. अन्य	
क) निर्माण तथा ठेक्का	१४ %
ख) वित्तीय जमानी	१४ %
ग) व्रिज फाइनान्स	१४ %
५. मुद्रती रसीदमा	+२ %

विस्तृत जानकारीको लागि :

पाटन फाइनान्स कर्पनी लिमिटेड

मानभवन, ललितपुर, जि.पि.ओ. बक्स ८९७५, ई.पि.सि. २२८५,
फोन ५५३९७४७५, ५५५११०२, फ्याक्स : ००९७७-१-५५४४२०६

e-mail: pfinance@wlink.com.np Website: www.patanfinance.com.np

केम्पनीको सम्पर्क लेव
केम्पटरको माध्यमबाट हुनेछ,

न्यायप्रेमी दलित, हिंसाचारी वैष्णव

खगेन्द्र संग्रौला

‘शान्तिपूर्ण आन्दोलनको गति जहिले पनि यस्तै हो । हुल बाँधेर गडडड गयो, दसजना गुन्डाले दुङ्गाले लखेट्छन् । राति दसजना आ’भए यी वैष्णवी बाजेहरू कान समातेर घुँडा टेक्ये । काम छैन । शान्तिपूर्ण आन्दोलनको क्यै काम छैन’-पराजित मुद्रामा दिक्क र उदास स्वरमा एक अपरिचित आन्दोलनकर्मीले भने । उनी माओवादी हुन् कि होइनन्, कुन्साड काकालाई थाहा छैन । तर समस्याको प्रकृति जस्तोसुकै होस, त्यसलाई ठोकठाक गरेरै ठीक पार्न सकिन्छ भन्ने उनको मनसाय भने माओवादी कमरेडको सोचाइ नजिक थियो ।

प्रसङ्ग चितवनको भरतपुरस्थित लक्ष्मी-बैडकटेश्वर मन्दिरको हो । मन्दिर प्रवेश गर्न दलितगणको गोलो गयो । वैष्णवी बाजेहरूका युवा छोराले दलितका टाउका-टाउकामा असिनासरी इँटा-दुङ्गा वर्षाए । फुकिढल काकालाई कवि आहूतिले ढाल बनेर जोगाए । बेतोडले कुई तल बारीका कान्लामा पुगियो जहाँ अतिवादको जवाफ अतिवादैले दिने अर्ती सुनियो । अर्ती चुपचाप सुन्दै आहूति र काकाले ओठमा मृदु मुस्कान झुन्ड्याएर मुखामुख गरे । क्रोधले जलिरहेका ती मित्र एकसुरले भनिरहेकै थिए, -यस्तो नाथे शान्तिपूर्ण आन्दोलन....।’

धर्म माने कर्तव्य हो । धर्मका नाउंमा मानिसले आफूजस्तै मानिसलाई धृणा गर्नु अधर्म हो । लक्ष्मी-बैडकटा मन्दिरमा अतिवादी वैष्णव बाजेले ठूलो अधर्म गरे । हेटौडा पुनरावेदन अदालतले मुदालाई मानवीय तुलनामा तौलिएर उचित फैसला गरेको थियो- दलितलाई मन्दिर पस्त दिन्न भन्न पाइदैन । त्यो फैसलालाई सामुन्ने राखेर रैथाने सीडीओ, मन्दिर व्यवस्थापनका नायक र

दलित प्रतिनिधिमाङ्क साभका बाचा भएको थियो- मन्दिर पस्तेले शान्तिपूर्ण ढङ्गले पस्ते, भित्रका गेरुवस्त्रेहरूले बाधा-व्यवधान नगर्ने । तर बाजेहरू र प्रशासन दुवैले थुकेको थुक खाँदै बाचा तोडे । त्यसको नतिजा जे भो, जानिकार लोकका सामु त्यो छर्लङ्ग छ ।

दलित जुलुसको लर्को आसा र उमझसाथ मन्दिरअगाडि पुग्यो । त्यहाँ मञ्च बनाइएको थियो । ढ्वाड खुल्यो र कार्यक्रमको थालनी भयो । आन्दोलनका दुई अगुवा रामसिंह विश्वकर्मा र चक्र रुचालले कुराको पन्तुरो फुकाए । र आन्दोलनका नायक रणेन्द्र बरालीले आन्दोलनको आचारसंहिता सुनाए । योजना सुविचारित, संयमपूर्ण र मर्यादायुक्त थियो । माउ पाहुना कृष्ण पहाडी अधि लाग्ने र पूजा गर्ने नौजनाले यी न्यायवादी स्वामीजीका पाइला पछ्याउने । ताकिएको नियम तोडेर कोही पनि दायाँ-बायाँ नबटारिने । बस् ।

दारीधारी कृष्णजी अधिअधि छन्, दलितको विशाल गोलो उनको पछि लागेको छ । काकालाई लागेको थियो-सबै कुरा ठिकठाक हुनेछ । सहज, शान्त र सुखद । तर त्यहाँ एकाएक अचम्म भयो । आवेगको उत्ताल तरङ्गसाथ दलितको गोलो, एक ज्यान, एक प्राण भएर यसरी मन्दिरतिर लम्कियो मानाँ त्यो आँधीको लहरमाला हो । काकाले गम खाए- सयौं वर्षेदेखि बच्चना, अपहेलना र धृणाको सिकार तुल्याइएका यी दलित मुक्तिको देउरालीतिर बेतोडले कुदिरहछन् । तिनका चित्तमा टनटन टन्किरहेको पिलो छ । र ती मन्दिरभित्र पसेर युगौंदेखि पिलामा गानिएको पीडायी पिप निचोर्न आतुर हछन् ।

लुरे काकालाई घुइँचोमा कसैले धंचेडेर लतारे, कसैले

सकल प्राणी मात्रया भिं जुइमा, दुःख मदुपि जुइमा

व

सुखपूर्वक व्हना वने फुपि जुइमा

ताम्राकार हाउस
Tamrakar House

The Family Store

शुक्रपथ, यै

फोन ४२५९९०७, ४२५९८०७

फ्याक्स : ४२५९३१७

Shopping Centre

पुतलीसडक, यै

फोन ४२४५३४८

निहुरिएर प्रेमले उठाइदिए । हातमा कलश बोक्ने नर्मदा नेपाली मन्दिरको ढोकामा पुगिन् । तर वाचाबमोजिम ढोका खुलेन । छैवैमा साक्षी बसेर काका अपलक हेरिरहेका छन् । युवाले निहुरिएर निवेदन गरे-वैष्णव बाजे, जनी गरेर ढोका खोलिपाऊँ । तर दलित ताक्छ मुढो, वैष्णव बाजे ताक्छ दलितको धुँडो भनेभैं भयो । केही युवाले बाहिरबाट ढोका खोल्ने यत्न गरे । जब ढोका अलिकता खुल्यो, एकजना पुजारी बाजे जीउको बार लगाएर ढोकाभित्र ठिङ्ग उभिए । कृष्ण पहाडीले हात जोडेर पुकारा गरे-बाजेश्री, एउटीमात्र महिलालाई एकै पाइलोमात्र भित्र पस्न दिनुस् । एक थुँगो फूल चढाएर पूजा गरुन् र यी दलितका कामना पूरा होउन् । तर बहिरा बाजेले सुनेनन् । उनले त उल्टै ढोकामा उभिएकी दलित नारीलाई दुवै मुक्काले ठोके । बूढा गेरुले जब हात छाडे तब थिति थामिनसक्नु भयो । कोही मन्दिरको बारमा चढन थाले, कसैले माथि छानामा उक्लेर दलितको झन्डा गाडे । बस, कुन्साडकाकाले आफ्ना नाङ्गा आँखाले देखिजानेको सत्य-साँचो बेहोरा यही हो । यो उत्तेजनाका कारक र सप्ता तिनै वृद्ध गेरु बाजेहरू हुन् । जब महिलामाथि तिनले हात छाडे, विच्केको अरिङ्गालको गोलोभैं दलित युवा जम्जमाउन थाले । गरेको बाचा पालन नगर्न र उल्टै दलित चेलीमाथि जाइलाग्नु-आफूलाई अहिंसाका पुजारी ठान्ने गेरु बाजेको यो उपथो ज्यादती हो ।

धर्मको आवरणभित्र जहाँ अपराधको गुँड हुन्छ, त्यहाँ नरद्वेषका चल्ला कोरलिन्छन् । लक्ष्मी-बैडकटेश्वरका वैष्णव बाजेहरूले कोरले । तिनले बाहिर दलितलाई छेकथुन नगर्ने कसम खाए । तर भित्र भने दलितगणलाई दमन गर्ने अपराधिक उद्योग गरे । वैष्णवपुत्रहरू दलितलाई ठोक्न प्रहरीका जस्ता एकनासका लाठा बोकेर देखा परेका थिए । ती उपथ्याइँ गर्दू नै भनेर मिहेनतसाथ रातभरि बनाइएका लाठा हुनुपर्छ । यसरी बाजेहरूले त धर्म छाडे नै, प्रशासनले पनि धर्म थामेन । अदालतको फैसलाको अपमान गर्दै प्रहरीले दलितमाथि अन्धाधुन्ध लाठा वर्षाए । न्यायलाई ठोक्ने र अन्यायलाई बोक्ने प्रशासन रुढीको रक्षक हो । यो

खसोखास छुसी हो । दलितको गोलो विशाल थियो । दोहोरो अत्याचार सहैर भए पनि धन्न तिनले संयम कायम गरे । नव, त्यो वैष्णव मन्दिरमा रगतको पोखरीमाथि लासको चाड लाग्यो ।

मन्दिरका नायक उमानाथ कैडेलले दलितलाई मन्दिरमा पस्न बर्चोट दिइने छैन भनी एउटा खुलिखुते बेहोराको वक्तव्य ठेलेछन् । यो तिनको अतिवादी अहङ्कार बोलेको हो । यो अदालतको फैसलाविरोधी हुङ्गार हो । आफ्ना घर-आँगनमा मन्दिर बनाउन् र एकलौटी भोग गरुन्, त्यो तिनको मर्जी हो । तर साभा थलोमा बनेका मन्दिरमा हक पनि साभै हुन्छ । सडक साभा हुन्छ । त्यहाँ जो पनि हिँदछ । चौतारी, देउराली, धर्मशाला, घाट, विद्यालय, अस्पताल, नाट्यगृह, सडग्रहालय, चिडियाखाना, रङ्गशाला, पुस्ताटिका आदि सबैका साभा हुन् । त्यहाँ जो पनि जान पाउँछ । उसोभए ए बाजे ! सार्वजनिक थलोमा बनाइएको मन्दिरमात्र कसरी तिम्बो एकलौटी हुन्छ ? त्यहाँ कसरी तिम्बोमात्र मनपरी चल्छ ? कतै अनकन्टार जङ्गलमा वा निर्जन टापुमा जाऊ र मन्दिर बनाऊ । त्यहाँ हकदावी गर्न कोही आउने छैन । तर समाजको माफ्नमा बसेर असामाजिक व्यवहार गर्न तिमीलाई कसरी पो सुहाउला र बाजेजी ? तिमी अहिंसाको मन्त्र जाच्छै र हिंसाको खेती गाँझै । आफूजस्तै मानिसलाई अछूत ठानेर तिनका चित्तमा चोट लगाउनुभन्दा ठूलो हिंसा अरू के हुनसक्छ, गेरुबाजे ? यो धृणित वर्णवाद, यो निकृष्ट छुवाछूत, यो उग्र असहिष्णुता धर्मका नाममा मानव सभ्यताको अनुहारमा लगाइने कलह हो । यो मानवताविरोधी अपराध हो । वैष्णव बन्धु यसमा हजुरको भन्नु के छ ?

अतिवादको जवाफ अतिवादै हो भन्नेमा कुनसाड काकाको विमति छ । आस्था र विश्वासको विवादको छिनोफानो मानवीय तर्क र जागेका जनताको आन्दोलनले मात्र गर्नसक्छ भन्ने काकाश्रीको जिरह छ । त्यसैले राति ग्रिनेट बोक्नै दसजना नखोजौ, दस हजनर जना जुटेर लक्ष्मी-बैडकटेश्वर मन्दिर जाओँ । त्यो देखेर वैष्णव-बन्धुहरूको बुद्धि फकिने छ र यो कलह सुलहमा परिणत हुनेछ । काका भन्छन्- यो कुरा पक्का हो ।

साभार : कान्तिपुर राष्ट्रिय दैनिक

जसले शील (धर्म) बुझेको छ, तर प्रयोगमा ल्याउँदैन, उ त्यो मान्छे सरह हुन्छ

जसले बति बाल्छ र आँखा चिम्लिन्छ ।

Shrestha Oil Distributors

Pasupati Wool Works Pvt. Ltd.

595, Battisputali Sadak, Ktm-9, Nepal

P.O. Box : 9008, Tilganga, Kathmandu,

Tel : 4483981, 4490067, Fax : 977-1-4474193

E-mail : aksth@wlink.com.np

बुद्ध धर्मका शुद्ध निकायहरू र पालि.....

आचार्य : श्रीधर राणा

मैले धैरै जसो श्रावकयान भन्ने शब्द प्रयोग गर्दूँ र थेरवाद त्यति प्रयोग गर्दिन किनभन्ने थेरवाद भनेको त श्रावकयानका १८ निकायहरू मध्येको एउटा मात्र हो । जस्तै कि सर्वास्तिवाद, महासाङ्घिक, वात्सिपुत्रीय, पूर्व शैल, उत्तर शैल, वैतुल्यवादिन् इत्यादि ती मध्ये केही हुन् । धैरै मानिसहरू यस विषयमा भ्रममा परेका छन् र थेरवादलाई मात्रै श्रावकयान हो भन्ने ठान्छन् । वास्तवमा मूल श्रावकयान स्थविरवाद र महासाङ्घिक भनेर दुई भागमा छुट्टिएको हो जुन शास्ताको परिनिर्वाणपछि करिब १०० वर्ष पछाडिको दोस्रो संगायनमा भएको हो । स्थविरवाद र महासाङ्घिक फेरि छुट्टिए छुट्टिए अरू निकायहरू बनेका हुन् । उक्त स्थविरवाद सर्वास्तिवाद र विभज्यवाद भनेर दुई भागमा छुट्टियो जुन राजा अशोकको पालामा तेस्रो संगायनमा भएको हो । सर्वास्तिवादीहरूका त्रिपिटक संस्कृतमा थिए र तिनीहरूको चिनियाँ अनुवाद अहिले पनि पाइन्छ । त्यसका केही सूत्रहरू तिब्बती भाषामा पनि अनुवाद भएका थिए । यी दुई अझै छुट्टिए शताब्दी शताब्दीमा बढ्दै गए । थेरवादीहरूले निकायहरू विकसित हुनुभन्दा अगाडिको मूल बुद्ध धर्म आफ्नो मात्रै हो भन्ने दावी गर्दून ता पनि अहिलेको वैज्ञानिक शोध-खोज र विद्वज्जगत् (Scholarship) ले त्यो कुरालाई स्वीकारेका छैनन् । हामीले देख ल सक्छै कि थेरवादपछि विकसित भएको हो तापनि यो विभज्यवादीसँग सम्बन्धित छ र त्यसमार्फत स्थविरवादसँग पनि सम्बन्धित छ जुन महासाङ्घिकवाट छुट्टिएको हो । यसरी ऐतिहासिक रूपमा थेरवाद मात्र शुद्ध अविकृत सच्चा बुद्ध धर्म हो भन्ने दावीको लागि समर्थन गर्ने कुनै पनि प्रमाण छैन । सबै अठार निकायहरू र महायान पनि उत्तिकै शुद्ध छन् र यिनीहरूभित्र फैलिएका सबै बुद्धका उपदेशहरू नै हुन् । यसरी जसले आफूलाई महायानी भन्छन् र आफूलाई बुद्धका शिष्य प्रशिष्य ठान्छन्, उनीहरूले थेरवाद पिटक र सर्वास्तिवाद पिटकहरू दुवैलाई अध्ययन गर्न छोड्नु हुँदैन । अभिधर्म र अभिधम्म दुवै नै उत्तिकै पुराना र उत्तिकै शुद्ध निकायका त्रिपिटकहरू हुन् । तिनीहरूको अध्ययनले महायान र यसका धारणाहरूलाई ठीक ठाक परिप्रेक्षबाट बुझन मद्दत गर्दून् । हामीले आफूलाई ऐतिहासिक उपलब्धि र पुरातात्त्विक शोधमा आधारित बनाउन पर्दै त कि कुनै निकायका स्वयंका दावीमा अन्याधिन्द्रिय भएर विश्वास गर्ने । जहाँसम्म बुद्धका शुद्ध शिक्षाहरूको सबाल छ, यो मनमा राखिराख्नु उपयोगी हुँदै कि सबै निकायहरूले आ-आफै निकायहरूका शिक्षाहरूलाई बुद्धका शुद्ध शिक्षा भनेर दावी गर्दै आएका थिए र छन् पनि, थेरवादले मात्र होइन । केवल भिन्नता भनेको यही हो कि आज थेरवाद परम्परा मात्रै जीवित परम्पराको रूपमा रहेको छ र अरू श्रावकयानका निकाय छैनन् । तै पनि अरू धैरै निकायहरूका पिटकहरू र पिटकका भागहरू अझै पनि पाउन सकिन्छन् । तिनमा पनि सबैले आफूलाई बुद्धको शुद्ध शिक्षाको रूपमा

दावी गरेकै छन् । जे होस् यो सत्य हो कि महायान लगायत ती सबै शिक्षाहरू बुद्धका शुद्ध शिक्षाहरू नै हुन् । परन्तु ऐतिहासिक र पुरातात्त्विक रूपमा ती कसैले पनि आफूलाई मात्रै बुद्धका शुद्ध शिक्षाहरूको रूपमा दावी गर्ने लागि कुनै पनि प्रमाण छैन र आफूलाई त्यसरी दावी गर्न सक्दैनन् । त्यही भएर बुद्धका शिक्षाहरूको पूर्ण विस्तृत दायरालाई समालका लागि हामीले सम्पूर्ण निकायहरू या जति पनि आजसम्म उपलब्ध छन् ती सबै स्वरूपका बुद्धधर्महरूको अध्ययन गर्न जरूरी हुँदै । उदाहरणका लागि सर्वास्तिवाद पिटकमा पाइने शिक्षा, चीन र तिब्बतमा पाइने शिक्षा र थेरवाद पनि प्रमुख बुद्धहरूमा आपसमा बाफ्किदैनन् । भिन्नताहरू भनेका केवल मसिना कुराहरूमा मात्र हुन् । पाली वाडमयका सुत्रहरू र सर्वास्तिवादका आगमहरू निकै हृदसम्म मिल्दछन्, तै पनि ती दुईका अभिधर्महरू बिल्कुलै भिन्नै शैलीका छन्, तर पनि मूलभूत सिद्धान्तहरू र सन्देश भने ती दुवैका उही नै हुन् । थेरवाद र सर्वास्तिवाद जस्ता श्रावकयान र अर्कातिर महायानका बीचमा भिन्नताहरू भनेका बुद्धको सन्देश स्वयंमा भन्दा पनि जोड दिन्छने पक्षमा मात्र हो । श्रावकयान प्रणालीले तिनै शिक्षाहरूका अर्का पक्षलाई जोड दिन्छ । जहाँसम्म सैतीस बोधिपाद्धिक धर्म, चार आर्यसत्य, शील, समाधि, प्रज्ञा, समय विपश्यना पञ्चस्कन्ध, बाह आयतन, अठार धातु, बाह निदान, त्रिधातु, चित गोत्र र यस्तै खालका मौलिक शिक्षाहरूको सबाल छ, सबै अठारै निकाय र महायान समेतमा पनि कुनै भेद छैन । यी मौलिक शिक्षाहरूमा उपयोग गरिएका व्याख्या प्रणालीहरू (hermeneutics) मा र केही सानातिना पक्षहरूमा मात्र भिन्नताहरू छन् । आधारभूत शिक्षाहरूको हिसाबले र ऐतिहासिक प्रमाणको दृष्टिले विनि ती अठार निकायका कुनै पनि स्वरूप (थेरवाद लगायत) र महायान समेतले पनि आफूलाई मात्र शुद्ध बुद्ध धर्म हो भन्न या बुद्धले सांच्चिकै सिकाएको धर्म हाम्रो मात्र हो भन्ने दावी गर्न सक्दैनन् (सक्ने स्थिति छैन) । कुनै मूल बुद्ध धर्मबाट कहिले महायान विकसित भयो भन्ने कुरा अहिलेसम्म स्पष्ट छैन । तर पनि अधिकांश विद्वानहरूले विश्वास गरेका छन् कि यो सोझै महासाङ्घिकबाट विकसित भएको हो जुन मूल बुद्ध धर्मबाट सर्वप्रथम विकसित भएका दुई हाँगा मध्येको एउटा हो । अर्को चाहिँ स्थविरवाद हो । यद्यपि पालि 'थेर' भन्ने शब्दको संस्कृतरूप 'स्थविर' हो तापनि अहिले जेलाई थेरवाद भनिन्छ त्यही नै त्यो बेलाको 'स्थविरवाद' हो भन्ने ठान् उचित होइन । हामीले देखिसकेका छै कि यो स्थविरवाद पनि विभज्यवाद र मूल सर्वास्तिवादमा टुकिएको थियो । आजको थेरवाद भनेको विभज्यवादका पनि तीन हाँगाहरू मध्येको एउटा मात्र हो । अरू चाहिँ महाशासक र काश्यपीय हुन् ।

अधिकांश विद्वानहरूले महायान महासाङ्किकबाट आएको हो भन्ने कारण के हो भन्ने महायानका ७५% जति सिद्धान्तहरू महासाङ्किकसँग मिल्छन् । जहाँसम्म पिटकका सांच्चकै लेखिएका अभिलेखहरू (actually written documents) को प्रश्न छ, पालि त्रिपिटकहरू सर्वप्रथम श्रीलङ्गमा ८० ई.पू. मा राजा बट्टगामिनीका पालामा लेखिएका हुन् भन्ने महायानको प्रज्ञापारमिता ग्रन्थ ई.पू. ५० मा (केवल ३० वर्ष पछ्याडिमात्र) लेखिएको थियो जो प्राध्यापक एडवार्ड क्रॉञ्जको संग्रहमा छ । त्यसकारण समयको भिन्नताले पालि परम्परा महायानभन्दा धेरै पुरानो हो भन्ने कुरालाई निर्णायक बनाउदैन । तैपनि हामीले यो मनमा राखिराख्नु पर्छ कि कुनै पनि परम्परा पुरानो हो भन्दैमा त्यो स्वतः नै बढी शुद्ध भन्ने अर्थ हुदैन । धार्मिक प्रणालीहरूको इतिहासमा हामीले प्रायः देखेका छौं कि कतिपय नयाँ परम्पराहरूले पनि मूल शिक्षाहरूको नजिक पुने प्रयास गरेका छन्, जहाँ पुराना परम्पराहरू मूलधारबाट टाढा भएका हुन्छन् । यो सन्दर्भमा मलाई एउटा रमाइलो बुँदामा विश्लेषण गर्न उचित लागेको छ । पालि परम्पराले दावी गर्दै कि पालि भनेको मागधी भाषा हो र बुद्धले बोलेको भाषा यही हो । यो श्रीलङ्गमा चलिरहेको किंवदन्तीमा आधारित कुरा हो जहाँ पालिलाई नै शताब्दी औदितिकै नै मागधी भाषा भन्दै आइएको छ । यो किंवदन्ती के मा आधारित थियो भन्ने अर्हत् महेन्द्र महास्थविरले पालि त्रिपिटकलाई श्रीलङ्ग पुन्याएका थिए । राजा अशोक मगधका राजा भएका हुनाले महेन्द्र महास्थविरले त्रिपिटक सिकाएको भाषा मागधी हुनुपर्छ भन्ने अनुमान गरिएको हो । त्यसैले पालिलाई मागधी भाषा भन्न थालिएको हो, परन्तु दुईटा तथ्यले पालि भाषा मागधी हुनमा प्रवल विरोध भएको देखिन्छ । सर्वप्रथम भाषा शास्त्रीय शोध (linguistic research) ले देखाउँदै कि पालि भाषाको शौरसेनी (मथुरा, अवन्ति) क्षेत्रितर बोलिने भाषा अर्थात् मगधको धेरै पश्चिमतिरको भाषासँग धेरै नजिकको सम्बन्ध छ र मागधी या अर्धमागधीसँग नजिक छैन । यदि पालि मूल मागधी भाषा भैदिएको भए भाषा शास्त्रीय हिसावले जैन र अरू मगध भाषिका र अन्य मागधी बोलीचाली जस्तै विहारी, भोजपुरी आदि अर्धमागधी परिवारसँग नजिक हुनुपर्ने हो । यो बुँदालाई सामना

गर्न त्यति सजिलो छैन । नेपाली भाषालाई पनि शौरसेनीको शाखा भनिन्छ । त्यही भएर नै धेरै पालि शब्दहरू नेपाली शब्दहरूसँग धेरै नजिकबाट मिल्छन् । दोस्रो, ताम्रपर्णी द्वीप (श्रीलङ्ग) जानुभन्दा अगाडि लामो समयसम्म महान् अर्हत् महेन्द्र अवन्तीमा (शौरसेनी क्षेत्र) बसिरहेका थिए । यो तथ्यले पनि ओल्याउँदै कि अर्हत् महेन्द्रले आफू लामो समयसम्म बसेको र अध्ययन गरेको क्षेत्र अवन्तीको भाषामै भएका त्रिपिटकहरूलाई आफ्ना साथमा लगेको हुनुपर्छ भन्ने कुरा बढी मिल्दो देखिन्छ । त्यसकारण बुद्धले बोलेको भाषा पालि हो किनकि पक्कै पनि मागधी भाषामा बोलेको हुनुपर्छ भन्ने दावी राम्रोसँग मान्य देखिन्दैन । यो पक्का हो कि बुद्धले आफू पश्चिम मथुरा कुरुक्षेत्रितर जाँदाखेरी आफ्नो पालाको कुनै शौरसेनी भाषिकामा कुरा गरेको हुनुपर्छ, जबकी मगध क्षेत्रितर रहँदा मागधी मै तु कुरा गर्नुभएको हुनुपर्छ । फेरि उहाँले हजारौ ब्राह्मणहरूसँग बोलेको कुरा त पालि सूत्रहरूमा पनि पाइन्छ । अधिकांश विद्वानहरूले पालि भाषा शौरसेनी भाषाको रूप हो र बुद्धले सिकाएका सूक्ष्म दार्शनिक धारणाहरूलाई सञ्चार गर्नका लागि परिस्कृत गरिएको र रचना गरिएको भाषा हो । बुद्ध स्वयं आफ्ना उपदेशहरू कुनै एउटा विशेष भाषामा सुरक्षित राख्नुपर्छ भन्ने कुराका विरोधमा हुनुपर्न्यो । त्यसैले उहाँले केही ब्राह्मणहरूले उहाँका उपदेशहरूलाई वैदिक छन्दमा ढाल्ने भनेर सोधाखेरी मन्त्रु गर्नुभएन । उनीहरूले ठानेका थिए कि उहाँका उपदेशहरू गाउँले भाषामा सिकाउँदा बिश्रिएनान् । त्यसकारण भिक्षु, उपासक अदि जुन ठाउँबाट आएका हुन्ये, त्यहाँकै विभिन्न भाषाहरूमा सिकाइएका थिए । यस दृष्टिकोणबाट पनि बुद्ध धर्मको मूल भाषा यही हो भनेर दावी गर्न कुनै भाषाले पनि सक्ते रिति छैन या बुद्धले यही भाषामा मात्र सिकाउनु भएको थियो भन्न सकिन्न । अझै ती निकायहरूले एक अर्कालाई शास्त्रार्थ र अन्य माध्यमहरूबाट प्रभावित पारेका छन् । जस्तै पालि वाङ्मयका अट्कथाहरू (अर्धकथाहरू) अधिकांश सर्वास्तिवादबाट आएका छन् जुन पालिमा पहिले थिएन् ।

त्रिरत्न शरणम्

(बोधपुष्पाङ्गली २८ बाट)

अनुवाद : नारायण प्र. रिजाल / सङ्कलन : विजय सर्गः

With best complements of

बैंक अफ काठमाडौं लिमिटेड

Bank of Kathmandu Ltd.

New Road, P.O. Box: 9044 Kathmandu, Nepal

Tel: 4231556, 4231557, 4231558, 4231674, 4231575

Fax: 4223279, Tlx: 2820 BOOK NP

SWIFT: BOKLNPKA, Em-mail: noti@bok.com.np

अत्ता हि अत्तनो नाथो.....

-पृष्ठरत्न शाक्य, तानसेन

धम्मपद बुद्धकालीन समयमा भगवान् गौतम बुद्धले विभिन्न व्यक्तिहरूलाई बोध गर्न भएको शिक्षा पदहरूको एक संग्रह हो । बुद्ध धर्म अनुसार आफू को हो ? आफ्नो अधिकार के हो ? धर्माचरण गर्न चाहने सबै जिज्ञासुको मनमा यो प्रश्न उठ्नु स्वाभाविक हो । यस सम्बन्धमा निम्न धम्मपदको एक श्लोकको विश्लेषणबाट जिज्ञासा निवारण गर्न खोजिएको छ ।

अत्ता हि अत्तनो नाथो- को हि नाथो परो सिया ?

अत्तना 'व' सुदन्तेन नाथं लभति दुल्लभं ॥१६॥

(अर्थात् आफू नै आफ्नो मालिक हो आफ्नो मालिक अरु को हुन सक्ला ? आफूलाई राम्रोसँग सुशासित गर्नेहरूले दुर्लभ गुणहरूको स्वामित्व प्राप्त गर्दछ ।)

यो धम्मपदको ठीक आसय बुझ्न यो पद कुन ठाउँमा कसको सन्दर्भमा कुन समयमा व्यक्ति भएको थाहा भएमा विषयवस्तुको प्रसङ्ग बुझ्न सजिलो हुने थियो । यो धम्मपद सुनेपछि सुन्ने व्यक्तिलाई के कस्तो मार्गफल प्राप्त भयो आदि कुराहरू थाहा भएमा प्रत्येक पदको इतिहास नै खडा हुने थियो । तर जानिफकारहरूबाट यस किसिमको जानकारी पाउन नसकिएको हुँदा बुद्ध शिक्षा मनन् गरेअनुसार सैद्धान्तिक रूपमा उक्त धम्मपदको व्याख्या विश्लेषण गर्न जमको गरिएको छ ।

यहाँ अत्ता हि अत्तनो नाथो-अर्थात् आफू नै आफ्नो मालिक हो भन्न खोजिएको विषय आफ्नो जीवनको निर्णयकर्ता आफू स्वयं हो भनिएको हो । माताको गर्भबाट जन्मेपछि शैशवावस्था र वाल्यावस्था पारगरी चेतना ग्रहण गरेपछि आफ्नो हित अहित, ठीक, बेठीक पहिचान गरेर सम्यक निर्णय गर्ने अधिकारी आफू स्वयं नै हो । यसरी ठीक निर्णय गर्ने व्यक्तिले आफूलाई स्वतन्त्र व्यक्ति भन्न सुहाउँदछ । यस किसिमको व्यक्तिले चतुर्याय सत्यलाई बुझी दुःख वा समस्यालाई पहिचान गर्ने, दुःख वा समस्याको कारण थाहा

पाउने, दुःख वा समस्याको समाधान गर्ने र दुःख वा समस्याको समाधान गर्ने सम्यक उपायहरू, मार्गहरू पत्ता लगाउने चेतना हुनु जरुरी छ । दुःख वा समस्या देखापर्ने अनेक हेतु हुन्छन् । यस्ता हेतुको विषयमा कार्य कारण सम्बन्ध (Cause and effect relationship) हुने कुरालाई विश्लेषण गरी सही निकासको बाटो पनि खुल जाने भएकोले अत्ता हि अत्तनो नाथो भन्ने बुद्ध शिक्षा मानव जीवनको स्वतन्त्रता र सम्प्रभुताको उद्घोषको रूपमा देखा पर्न गएको हो ।

आजकाल विद्यालय, महाविद्यालय र विश्वविद्यालयमा समेत आफू नै आफ्नो मालिक हो भन्ने दृष्टिले स्वतन्त्र चिन्तन गरी लेख्ने विद्यार्थीको कदर भएको देखिँदैन । राम्रो अझले पास त्यही हुन्छ जसले नबुझिकन नै भए पनि कण्ठ गरेर अर्काको कथन बेलि विस्तार गर्दछ । यस्तो बौद्धिक दास हुने तरिकाबाट आफू आफ्नो मालिक हुने गुणको विस्तार गर्दैन । फलस्वरूप समस्या समाधान हुन नसकी समाजमा दुःखमाथि दुःख थपिँदै गएको छ ।

“आफ्नो मालिक आफैँ हो त्यसले मैले आफू खुसी जे गर्न पति स्वतन्त्र छु । चाहे म अर्काको घर जलाँ, तोडफोड गर्न, व्यभिचार गर्न, हिंसा गर्न, जाँडरकरी खाउँ, नशालुपदार्थ सेवन गर्न, भुठा कुरा गर्न, परस्त्री गमन गर्न आदि सब थोक म गर्न पाउँछु । अरूले यसमा मतलब राख्ने गर्नु हुँदैन” भन्ने पनि कोही होलान् । म स्वतन्त्र निर्णयकर्ता हुँ भनेर आफूलाई पतनको मार्गतिर कोही जान अगाडि बढ्दछ भने त्यो कुमार्गतिर जाने व्यक्तिको लागि यो धम्मपदले छूट दिएको होइन । यो पद सुमार्गतिर लागेर निर्वाणसम्म पुगनको लागि आधार खडा गरिएको हो ।

आफ्नो मालिक आफैँ भएकोले व्यक्तिले आफ्नो इज्जत, प्रतिष्ठा, मर्यादा कायम गराउन पर्ने आवश्यकता पर्न आएको हो । आफूले अरूलाई र अरूले आफूलाई उचित व्यवहार, सम्मान, आदरभाव गर्नुपर्ने कारण व्यक्तिको आफ्नो अस्तित्वको मान्यता भएकोले अर्को व्यक्तिको

अस्तित्वको पनि सम्मानपूर्वक व्यवहार गर्नुपर्ने देखिएको हो ।

उक्त धम्पदको दोस्रो पड्हतीमा आफूलाई राम्रोसँग सुशासित गर्नेहरूले दुर्लभ गुणहरूको स्वामित्व प्राप्त गर्छ भन्ने कुरा पहिलो पड्हतीको 'आफ्नो मालिक आफैं हो' भन्ने कुरासित सम्बन्धित छ । यसलाई बुझनुपर्दा व्यक्तिले आफ्नो राग द्वेष, मोह, क्रोध, लोभ, इर्ष्या आदि खराब प्रवृत्तिहरूलाई नियन्त्रणमा राख्नुपर्ने काममा व्यक्ति नै निर्णयकर्ता भएकोले यसमा अरूपको आज्ञा पालन गरिराख्नु पर्दैन, आफैले त्यस्तो कुप्रवृत्तिलाई नियन्त्रण गर्नुपर्दछ भन्ने आशय भल्कन्छ । आफूले आफैलाई सुशासित गर्न नसकेका कुराहरू आफ्नो अज्ञानताले छोपी राखेका आफ्ना दुर्गुणहरू हुन् । यी अज्ञानताले आफूमा भएका राग, द्वेष, मोहरूपी स्वभावका कारणले एक अर्काको अशान्ति, हिंसा, द्वेष, घृणा, लोभ, मोह आदि सिर्जना गरी अनेकौं कुसंस्कारहरू बनाएका हुन्छन् । जसको परिणामस्वरूप घृणा, बदला लिने भावना, दुराचार, भ्रष्टाचार, हिंसाले मानवजातिलाई दुखी बनाइरहेका हुन्छन् । तसर्थ दुर्गुणको उद्गमस्थल आफै मन हो, मनलाई सहयोग गर्ने नाक, कान, आँखा, जिङ्गो र छाला नै हुन् । यी पञ्चेन्द्रियले तृष्णा जगाउँछ । मनले त्यो वस्तुको प्राप्तिका लागि रागादि गुणहरूलाई उत्तेजित गर्दछ । अज्ञानताको पर्दाभित्र बस्ने राग, द्वेष, मोहलाई तृष्णाजन्य इच्छित वस्तु प्राप्त गर्न संघर्ष गर्नुपर्ने स्थितिमा मनले नै पुऱ्याउँछ । तर्त भन्दा म के कम भन्ने अहं प्रदर्शन गर्ने, मलाई दिने भए दिनु नत्र ठीक हुन्दैन भनी द्वेष प्रकट गर्नु, अथवा स्वार्थको लागि माया मोह प्रकट गरी समाजमा बुझी नसक्नु दुख अन्योल सिर्जना गर्ने काम मनले गर्दछ । बुद्ध शिक्षा अवलम्बन गर्न चाहने व्यक्तिले समाजमा दुखद स्थिति ल्याउने अवस्थाको सहभागी हुनु

भएन । मनलाई सीमित छुद्र स्वार्थमा अलमल्याउनुभन्दा मनलाई विशाल स्वार्थमा लगाउनु पन्यो । पञ्चेन्द्रियको कुरा गर्दा यी इन्द्रियहरूको जो प्राकृतिक काम छ त्यसलाई हटाउन त सकिदैन तर यसलाई आफ्नो उपयुक्तता अनुसार प्रयोग गरी चतुरार्य सत्य, आर्य अष्टाङ्गिक मार्गलाई बुझी आइपरेका समस्यालाई विश्लेषण गरी इन्द्रियहरूलाई सुशासित गर्नु उचित हुन्छ । त्यसपछि चित्तबाट उत्पन्न राग, द्वेष, मोह पनि मानिसको आफै स्वभावमा टाँसिएको कुरा हुँदा यसमा कार्य कारण सम्बन्ध विचार गरी दृढतापूर्वक ठीक-बेठीक, राम्रो-नराम्रो छुट्याई सधै राम्रो पक्षमा जाने अठोट गरी आफूलाई सुशासित गर्नु पर्दछ ।

बुद्धको शिक्षा ग्रहण गर्न चाहने उपासक उपासिकाले आफ्नो दुश्मनसित उपेक्षा भावले व्यवहार गरे पनि वैर साध्ने हिसाबले व्यवहार गर्नु हुदैन । सकेसम्म शत्रुलाई पनि समझदारीमा राखेर व्यवहार गर्दा यसलाई मैत्रीपूर्ण व्यवहार भएको नै थान्नु पर्दछ । मानव धर्ममा कुशल धर्म र अकुशल धर्म दुवैलाई लिने गरेको पाइन्छ । दुवै धर्म मानवीय स्वभाव नै हुन् । तर अकुशल स्वभाव धर्मलाई सुशासित गर्दै लगेको चित्तमा अकुशल धर्मले रिक्त गरेको हृदयमा मैत्री, करुणा मुदिता, उपेक्षा जस्ता गुणहरू प्रकट भई पूर्ति हुन्छन् । मनुष्यभित्र राग, द्वेष, मोह, हिंसा आदि दुर्गुणहरू सुशासित भएमा मात्र शान्ति, सद्भावना, सहिष्णुता, परोपकार गर्ने गुणहरू उद्बुद्ध हुन् सक्छन् । वास्तवमा संसारका सबै धर्मले यस्तै गुण मानवमा विकसित गर्न प्रयत्न गर्दछन् । थोरै दुर्लभ मनुष्यले मात्र यस्तो गुण उपलब्ध गरेका हुन्छन् । यी नै असल दुर्लभ गुणहरूको मालिक आफै हुने भएकोले भगवान् बुद्धको यो धम्पद अत्यन्त गम्भीर, सारगर्भित र महत्वपूर्ण मानिएको छ ।

◆◆◆

With Best Compliment of

CE

CONSTRUCTION PVT.LTD.

Bagmati Chambers, Flat 4/5
Ka 2-2/18 Milan Marg, Teku
P.O.Box 1223, Kathmandu, Nepal
Tel. 4243120, 4252124, Fax : 977-1-4231043
E-mail : cecon@mail.com.np

हलिउडका अभिनेताद्वारा बुद्धिमं ग्रहण

‘द लर्डस् अफ द रिड’ का स्टार अभिनेता ओर्लान्डो ब्लुमले बुद्धिमं ग्रहण गरेका छन्। बुद्धिमार्गी बन्ने पहिलो चरणअन्तर्गत एक समारोहमा उनले बुद्धिमंप्रति आस्था जाहेर गरेका हुन्। लण्डनमा आयोजित घटाई लामो समारोहमा धार्मिक अनुष्ठान सम्पन्न भएको थियो। त्यस अनुष्ठानमा ब्लुमलाई चीनियाँ र संस्कृत अक्षर भएको स्कोल (कागजको धर्मग्रन्थ) प्रदान गरिएको थियो। उक्त समारोह सोक गव्वार्काई इन्टरनेशनल बुद्धिष्ठ मुभमेन्टको प्रधान कार्यालयमा आयोजना गरिएको थियो। समारोहमा सहभागी एक व्यक्ति भन्छन् - ‘ब्लुम अत्यन्त प्रसन्न, सहज र उत्साही देखिन्थ्ये।’

**आनन्दभूमि मासिकलाई आर्थिक सहयोग
गर्नुहोने महानुभावहरूलाई हार्दिक साधुवाद।**
श्री कविरकुमार बज्जाचार्य, ठमेल, काठमाडौं रु. ५००/-
श्री रत्नराज शाक्य, भिंडाक्व, ललितपुर रु. ५००/-

यस आनन्दभूमि बौद्ध मासिकका पाठकहरूले यस मासिकबारे तथा विभिन्न समसामयिक विषयमा आफ्नो प्रतिक्रिया पठाउनु होस्। पाठक प्रतिक्रिया स्तम्भमा क्रमशः प्रकाशित गर्दै लाने छौं। पोस्ट बक्स : ३००७, आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू
फोन : ४२७९४२०, फ्याक्स : ४२२८०९७
ई-मेल : anandkuti@mail.com.np

पाप कर्म कहिल्यै नर्गुर्नु।

पुण्य गर्दै जानु।

आपूनो (मन) चित्तलाई शुद्ध भर्नु
यहि नै बुद्धको उपदेश हो।

विश्व मोटर ट्रेडर्स

ख-२४०८, पुतलिसडक, काठमाडौं, नेपाल।
फोन नं. ४२२८५६२५, ४२२८४९६३, फैक्ट्रीलस्ट: ४२२९८५५५
ई-मेल: vmtautoparts@wlink.com.np

टोयोटा, मित्युविश्व, निशान, ड्युज, मुजुकी इत्यादि
ग्राहिका पार्ट्सहरू को लाभि सम्पर्क गर्नुहोस्।

“इच्छा सत्त्वार्ग तिर”

कृष्णहरि जि.सी.

ITBMU, Myanmar मा अध्ययरत

रामा नरामा जो कर्म विगतमा गरियो
नतिजा अहिले यस संसारमा परियो
अझै कर्म गर्दैछौं यहाँ हामी नानाथरी
भविष्यमा फल दिने छन् पालै-पालो गरी
वेद, वेदान्त, वाईबल जे सुकै पढुन्
सत्-मार्ग तिर पाईला सदा-सदा बढुन्
दर्शन जे होस् तर मात्र मानव तिर गरुन्
कहाली लाग्दो नारकीय पीडाबाट छिँडै तारुन्
सबभन्दा ठूलो धर्म त्यही भनी जान्दछु
जसका आँखाबाट सत् धर्म बोध गर्दछु
दुनियाँ फरक-फरक एकै आँखाले हेन पर्दैन
एकै गोलीले सारा दुश्मन एकसाथ मर्दैन
मात्र ग्रन्थविद् जति भए नि धर्मात्मा बनिन्न
रामो हुदैमा पलाँस फूल शिरमा सजिन्न
सच्चा अर्थमा धर्मरस पान गर्दै त्यसले
मेत्ता, करुणा, मुदिता उपेक्षा अभ्यास गर्दै जसले
असल चिज सबै सदा सतहमा मात्र तैरिदैन
पाप धर्म जो छन् हामीमा ती सब आफै थेगिदैन
पर पाप नचित्ताउ अब हामी सत् धर्म गर्नलाई
पुण्यपथितर लागौं आजै संसार पार तर्नलाई
हेर धरातल वरपर जीव छन् यहाँ नानाथरी
बाँचैनन् तर कोही हेर आहारै पेटमा नपरी
हिंसा हत्या द्वन्द्वमा बाँच्ने कति दिन
संसारबाट पार तर्न सके शान्ति छ रे हर क्षण !

◆◆◆

प्रकाशित लेखहरूको जिम्मेवार स्वयं
लेखकहरू नै हुने छन्। यसमा सम्पादकको
सहमति अनिवार्य छैन।

- सम्पादक

आफ्नो दीप आफै बन.....

अलिता गिरी

कक्षा ८

ब्राइट फ्यूचर सेकेण्डरी स्कूल

भगवान् बुद्धले हामी सबैलाई धेरै रामा कुराहरू सिकाएर जानु भयो । आज हाम्रो देशमा यो सबै हत्या हिंसा भइरहेको छ । भगवान् बुद्धको शिक्षाको अभावले नै हो । भगवान् बुद्ध नेपालमा जन्मनु भयो तर दुखको कुरो नेपालमा नै बुद्ध धर्मको प्रचार भएको छैन । हामी सबैलाई थाहा छ कि बुद्ध, सिद्धार्थको रूपमा नेपालमै जन्मनु भयो र राजाको छोरा अर्थात् राजकुमार अर्थात् भविष्यमा हुने चक्रवर्ती राजाको रूपमा जन्म लिएर पनि उहाँले ती सबै कुराको त्याग गरि धेरै दुख कष्ट सहेर भगवान् बुद्धले हुनुभयो । यसबाट हामीले यो कुरा बुभन सक्छै कि भगवान् बुद्धले त त्यत्रो दुख कष्ट सहनुभई बुद्ध हुनुभयो । भने हामी त अहिले केहि दुखको पनि सामना गरिरहेका छैनौ । हामी त सानै छौं, त्यसैले भगवान् बुद्ध जस्तो महान् व्यक्तिको जीवनीबाट धेरै शिक्षा लिनु पर्दछ र आफूले पनि त्यसलाई आफ्नो व्यवहारमा उतार्नु पर्छ ।

“आफ्नो दीप आफै बन, आफ्नो शरण आफै जाउ, तथागतले त केवल मार्ग दर्शन गर्नु हुन्छ, काम तिमी आफैले गर्नुपर्छ” भगवान् बुद्धको यो वचन प्रायः सबैको लागि विशेष गरि हामी बालकहरूको जीवनमा यसले धेरै नै शिक्षा दिन्छ । हामी बालकहरूको काम भनेकै हाम्रो पढाई हो । त्यस बाहेक हामी अरु काम धेरै गर्दैनौ । हामा आमाबाबुले पनि हामीलाई पढ पढ भन्नुहुन्छ किनकी उहाँहरूले हामीलाई एक असल व्यक्तिको रूपमा हेर्न चाहनु हुन्छ तर पढने त हामी आफै नै हो । अरुले पढि दिएको हामीलाई काम पनि छैन ।

त्यसैले हामीले आफ्नो काम आफूले नै गर्नु पर्छ र आफ्नो खुडामा आफै उभिनुपर्छ । सँधै हामीले आफू सकिन हैन आफू सक्छु भनेर काम गर्नु पर्छ । हामीले हरेक चिजलाई सकारात्मक रूपमा लिन सक्नुपर्छ । साथै हरेक चिजलाई गहिरिएर बुभनुपर्छ, जुन कुरा हामीलाई बुद्ध शिक्षाले सिकाउँछ । भगवान् बुद्धले भन्नु भए जस्तै हामीले सँधै कुनै कुरालाई भवाहै हो भन्नु हुन्दैन र हरेक काम गर्दा होश राखेर, राम्ररी विचार गरेर ठिक छ कि छैन विचार गरेर मात्र गर्नु पर्दछ । भगवान् बुद्धले भने जस्तै आफ्नो दीप आफै बनेर स्वावलम्बी भएर बाँच्न सिक्नु पर्दछ ।

My Nepal

*Oh! How beautiful is my Nepal
Oh! How tall is the Sagarmatha
For looking the nature of my Nepal*

*Tourists from all over come here
And take photographs of it
They all learn too that
This is the country where
Gautam Buddha was born.
And he is the only one
Who scattered seeds of peace
All over today's world.*

Wow! How beautiful is my Nepal

Noori Pravin
Grade : III
Academy of Sacred Hearts English School

विद्यालयका विद्यार्थी भाइबहिनीहरूलाई खुसीको खबर

विद्यार्थी भाइबहिनीहरूको लेख, निबन्ध, कविता समाविष्ट यस बालस्तम्भमा प्रकाशनको लागि विद्यालयका शिक्षकहरूले आफ्ना विद्यार्थीहरूलाई बुद्धधर्म, संस्कृति, इतिहाससम्बन्धी लेख, कविता, निबन्ध लेख्न लगाएर यस मासिकमा पठाइ दिनु हुन अनुरोध गर्दछु ।

आनन्दभूमि

पोस्ट बक्स : ३००७, आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू
फोन : ४२७९४२०, फ्याक्स : ४२२८०९७
ई-मेल : anandkuti@mail.com.np

बुद्धधर्मया मूल सिद्धान्त

- राहुल सांकृत्यायन
अनु. भिक्षु सुदर्शन

भगवान् बुद्धया उपदेश थुइकेत ग्वहालि जुइ, यदि पाठकपिसं वसपोलयागु थुपिं स्वंगू अस्वीकारात्मकगु व छगू स्वीकारात्मकगु फुकं याना प्यंगू मूल सिद्धान्तयात स्यूसा ! उपिं प्यंगू सिद्धान्त थुपिं खः -
नित्य छगू रस भालपीव वया परिशुद्धि व मुक्तिया सम्भावना ल्यनी मखु ।

- ईश्वर दु भालमपीगु; मखुसा

'मनू थः हे थःम्ह नाथ खः' धयागु सिद्धान्तया विरोध जुइ ।

- आत्मायात नित्य भालमपीगु; मखुसा

नित्य छगू रस भालपीव वया परिशुद्धि व मुक्तिया सम्भावना ल्यनी मखु ।

- गुणं ग्रन्थ्यात स्वतः प्रमाण भालमपीगु; मखुसा बुद्धि व अनुभवया प्रामाणिकता छखे वनावं च्वनी ।

- जीवन-प्रवाह थ्व हे शरीर तक परिमित भालमपीगु, मखुसा

जीवन् व वया विचित्रता कार्यकारणया नियमं दया वःगु मजुसे अथें हे जक्या घटना जुया वनी । बुद्धधर्मय् थुपिं प्यंगू सर्वमान्य खः । थुपिं खँय् थन भीसं छगू छगू याना विचाः याये ।

ईश्वर दु भालमपीगु

ईश्वरवादीं धाइगु खः, 'न्त्यागु छगू ज्याया कारण दइगु, उकिं संसारया नं गुणं कारण दयेमाः; हानं व कारण ईश्वर खः' । तर ईश्वर गुकथं कारण खः, न्यने फु । छु चाधःया कारण चाथें, तिसाया कारण लुँथें, उपादान- कारण ला ? ईश्वर जगतया उपादान- कारण खःसा जगत ईश्वरया रूपान्तर खः । अले संसारय गुलि नं भिं-मभिं, सुख-दुःख, दया-कूरता खने दुगु खः, व फुकं ईश्वरं अले ईश्वरय् जुल । अलेला ईश्वर सुखमय सिवे अप्वः दुःखमय जुल, छायधाःसा दुनियाय् दुःखया तालाजुपा: क्वसाः । ईश्वर दयालु सिवे अप्वः कूर जुल, छायधाःसा दुनियाय् प्यखें कूरताया

राज्य खः । वनस्पति ज्यूदुम्ह भा: हे मप्यूसां नं सूक्ष्मवीक्षणं खने दुपिं कीटाणुतय् निसें की-काय, भंगः, न्या, ताहाः, मायविलि, गिद्ध, सिंह, धूँ, सभ्य-असभ्य मनूत थ्यंकं छम्हं मेम्हया ज्यू काइपिं खः । क्वथीक स्वये बले दृश्य-अदृश्य फुकं बःमलाम्ह प्राणी बःलाम्हसिया नसा जुया च्वंगु दु । पुनर्जन्म दु भाल मपीगु धर्मला थ्व खँ भ्याः हे ततःमक्यंसे स्वीकार याये माली । पुनर्जन्मवादीतय् स धाये फु, फुकं थाकु मद्धिं न्हापायागु कर्मया फल खः । तर थ्व नं चिन्त्य । भिं-मभिं ज्याया जवाबदेही स्यूथूगुलीं हे जुइ फड़ । वै अथवा अमलं मचाःम्ह, अथवा मथूम्ह मचायात मेपिनि हत्याया दोषी याये फड़ मखु । मनू तोता मेपिं प्राणी थःगु कर्मया जवाबदेही जुइ मखु धयागुली सुयात अस्वीकार जुइ ? छायधाःसा मेपिं प्राणीपिंके भिं-मभिं ज्यात सीकेगु थुइकेगु दुज्ञां मदु, हानं इमिगु जीवन मेपिनिगु हत्याय् हे लिधना च्वनी । मनूतय् दथुइ नं मचा व वै आदि छखे तयेवं दायित्वं तइपिनि त्याःतसकं म्ह जू वनी । यदि दुनियाय् जवाबदेह मनूतय् त्याः छगूत्य अरब भालपीसा फल भोग याइपिं जक थुलिमद्धि गनं वइ, गुपिनिगु त्याः अपार खः छगूत्या अरब सिवे अप्वःला मनू सिवे दीर्घ जीविपिं काबले दइ, अले कीटाणु व किसि, त्वेल आदिथें जाःपिं ततःधीपिं जन्तुतय् बारय् धायेगु हे छु ?

उपादान-कारण खःसा निर्विकार गय् जुइ फड़ ? ईश्वरयात कुम्हालं घः, लुँकःमिं तिसा दइकीथें हे जगत दयेकीम्ह निमित्त कारण भालप्यूसां न्त्यसः जुइ फु, वं छुं उपादान-कारण मदयेकं जगत दयेकल कि छुं दयेकं दयेकल ? यदि उपादान-कारण मदयेकं हे जूसा अभावं भाव दुगु गय् भालपी ? हानं कार्य-कारण ईश्वर धका भालपी माःगु हे छाय् ? हानं इन्द्रजालथें वं जगत छुं कारण मदयेकं मायामयं दयेकलसा प्रत्यक्षया मायामय जुइकं ईश्वर दुगुया अनुमान हे छु खैं

वः क्या जुइ ? यदि उपादान-कारणं दयेकलसा वं कुम्हालथं जगतं छखे च्वना दयेकल ला कि अथवा उकी व्याप्त जुया दयेकल ? छखे च्वनेवं वं सर्वव्यापक जुइ मखु, हानं सृष्टि यायेत वयात मेपिं पासापिं वं साधनय् लिधंसा काये माली । विद्युत्कण सिबे नं सूक्ष्म नवकण (Neutrous) तक थ्यनेगु वं वया मिश्रणं क्रमशः स्थूलतर वस्तुत दयेकेत वं छु-गुजागु ज्याभः लुँकःमिं छलं वं मुगःथे छ्यली ? हानं अले वं सर्वशक्तिमान गय् जुया च्वनी ? यदि वयात उपादान-कारणय् सर्वव्यापक भालपी धाःसा नं उपादान-कारण मदयेकं उत्पादन याये मफुम्ह जुइवं वं सर्वशक्तिमान नं मजुल । अले थनथाय् अपवित्रता, क्रूरता आदि मभिया मुहानया दोषी नं वं जुइ ।

थुकथं वं उपादान-कारण जुइ फइ मखु, न निमित्त-कारण हे जुइ फइ । जगतया गुगु आदि-कारण दये हे माः, थथे छु माःगु हे मदु । यदि थ्वया कारण सु, थ्वया कारण छु धका न्यनेबले जगतया गुगुं सूक्ष्मतम वस्तु अथवा वया शक्ति दिके मव्यु धाःसा ईश्वर तकय् हे जक छाय् दिकेगु ? छाय् ईश्वरया नं मेगु छुं कारण दु भाल मपी ? थुकथं ईश्वरयात आदि-कारण भालपीगु युक्तियुक्त मजू ।

कर्ता-धर्ता ईश्वर जुइव, मनू वया ल्हातय् च्वंम्ह कतांमरि खः । अलेला मनू गुगुं भिंगु-मभिंगु ज्याय् उत्तरदायी नं जुइ फइ मखु । अले दुनियाय् वयात कसा : नकेगु छु ईश्वरया दयालुताया चिं जू ला ?

ईश्वर सृष्टिकर्ता खः, थ्व भालपीगु नं पाय्छि मजू । यदि सृष्टि अनादि जूसा वया सुं कर्ता धयाम्ह माःगु मदु, छाय्धाःसा कर्ता दयेत वं थःहे ज्यायां न्ययो दया च्वनेमाः । सृष्टि आदि खःसा कोटि-निकोटि, खरब-निखरब दं जक मखु, अचिन्त्य अनन्त दं निसें कया सृष्टि उत्पन्न जूगु ई तक वं क्रिया-रहितम्ह ईश्वर दुगुया प्रमाण छु ? क्रिया हे ला वया अस्तित्वया प्रमाण जुइ फइ ?

ईश्वर दु भालपीव न्हापा धयाथें मनूयात वया अधीन भालपी माली, अले हानं “मनू थःहे थःम्ह स्वामी खः, गय् यः अय् थःत दयेके फु !” थ्व स्वीकार याये फइ मखु । हानं मनूयात शुद्धि वं मुक्ति निति कुतः यायेगु सम्भावना हे गन ल्यन ? अभ हानं धर्म क्यनीगु लैंपु वं धर्म धयागु हे ख्यले मफु । ईश्वर दु भाल मपीवं मनूयाके थौं गुगु दु, वं थःगु हे ज्यां दत, हानं लिपा

गुगु दइ, वं थःगु ज्यां दइ । मनूयात ज्या यायेगुया स्वतन्त्रता दुगुलीं हे धर्मया लैंपु वं धर्मया सार्थकता दये फइ । ईश्वरवादीतय् पाखे द्वल-द्वः दं तक धर्मया निति अशान्ति हल, हिबाः न्याकावं च्वंच्वन । अभ नं ईश्वरं छाय् ज्या पूवंके मफुत ? उकिं ईश्वर धयागु मनूया मनं दयेका तःम्ह हे जक खः ।

क्रमशः...

विद्वान लेखक महोदयहरूले आपना पठनीय खोजभूलक रचना उपलब्ध गराई आनन्दभूमि बौद्ध मासिकलाई सहयोग गर्नुहोस् ।

आनन्दभूमि

पोष्ट बक्स : ३००७, आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू
फोन : ४२७४२०, प्याक्स : ४२२८०९७
ई-मेल : anandkuti@mail.com.np

थी-थी कथंया ल्हवंया मूर्ति, सालिक
दयेकेमाःसा लुमंका दिसँ ।

शाक्या स्टोन कार्बिङ

Shakya Stone Carving
(Manufacturer of all types of stone statues)

कारखाना

भिन्डेंबहाल, ललितपुर-७, नेपाल

पोष्ट बक्स : ८९७५, ई.पि.सि. २९७० काठमाडौं

फोन : ५५४९४९८

A Review on

Second World Buddhist Summit, 2004

Bhikhu Ananda, TU

A timely conference

Nepal, once again, got the glorious opportunity to demonstrate her age old peace loving image, to the international community, amidst even shocking incidents of fatal less-human activities in the country. An aspired by Lumbini development project and HMG, by holding the Second World Buddhist Summit, would surely prove the summit to be an effective platform to bring together, the world's topmost brilliant philosophers, scholars, academicians, high ranking official, diplomats, state minister from about 50 countries, 700 in number to stir up their knowledge, wisdom, erudity, and efficiency-to seek everlasting peace and harmony not only in crisis-stricken country Nepal but also in this chaotic world. No doubt, this great and timely aspiration country will have to see a long-way in the process of implementation, application and completion, but that happiest moment starts from the day of the summit onwards as a growing sprout.

This summit will also prove Lumbini as a symbol of International, brotherhood, peace and prosperity. It will also help to enhance the birthplace of lord Buddha as a World Peace city. Other areas of consideration will be on the time-bound implementation and completion of Lumbini Development Master Plan and the respective roles of the international community in its completion.

Theme Papers

The second Buddhist summit featured three working papers on the themes of

- (1) Indispensability of Peace in the Present World Content by Ven. Dr. Sugandha.
- (2) Lumbini's Development and International Cooperation by Sunao Miyabara
- (3) Developing Lumbini as World Peace City by Mr. Karna Shakya.

The first presenter of the theme paper, Ven. Dr. Sugandha, before touching the subject matter, expressed his deep concern over the prevailing situation around Lumbini and throughout the Country. In his words, he says thus—"While we are talking about peace here in the peaceful sacred garden in a very amicable environment,

there in violence not far away from here and other places in the world this very minute."

He further questioned whether it is possible to achieve peace by simply discussing the issue of peace, holding religious, political, inter-religious and peace conferences like this, which are at the end of the day, all it is paying lip-service to the issue.

Even it seemed that the security forces with Khakidress were larger in number than those monks, nuns in their yellow and saffron robes. It was shocking feeling in a place like Lumbini, the peaceful, sacred garden, to walk through the garden, which were lined up in the either side, by the heavy armed security personal. My mind could not feel the comfort that I had earlier when I was in Lumbini some years back. And to add this fearfulness in the night, no one was allowed to walk or move around from one place to another. There was situation of uncertainty, insecurity and violent eruption.

It is noteworthy that in his presentation, Ven. Sugandha shared his personal-experience, being as an assistant Secretary to the Supreme Patriarch of Thailand, and as a close-on looker of the activities of the Thai-Monarch playing a key role to seek resolution of crisis in Thailand in the way approaching people to people counselling their needs and problem and consequently, the crisis in Thailand got final solution.

In connection with this sharing, it is evidence to raise four questions during the floor-discussion. They are:

- (1) What and how could be the role of the Monarchy in Nepal in the process of seeking solution to the current crisis?
- (2) How could you (the organizing committee board of distinguished delegates seated on the stage) apply the peaceful message of the Buddha in resolving the crisis in the country when the ruling Deuba's government is being encouraged with heavy support of destructive and sophisticated arms to crash the Maoists?
- (3) Is this a fake exercise to create a good-picture of Nepal by holding a peace-conference to the international community while covering up the

real picture in the country?

- (4) How it is possible to apply the peaceful and non-aggressive teaching of Buddhism, in the conflict management, peace building and development when country suffers a social injustice, economic crisis, political instability and authoritarianism.

For these questions satisfactory answers were not given. However, these questions are time-bound and most relevant questions in the context of Nepal.

Management Procedures

No doubt, in any national or international level, conferences, short comings in management take place. Yet, it is a matter of deep concern when the managing board is nobody else than the stage itself and the chairman of the organizing committee is government representative, the cultural minister himself, in such case, minimum requirement of the facilities should be surely met and this minimum requirement was in availability, when the delegates, participants, media-persons, and observers had to take their meal standing in the dusty-grass land. It was a matter of shame, as we Nepalese, when we have to painfully and uncomfortably look at foreign VIPs, ministers diplomats and ambassadors helplessly taking their meal in a dusty place !

Besides all the lackings and short comings in the management and systematic procedures, creditability should be added to the LDT and HMG for taking bold steps to initiate such international level conference summoning both national and international big-heads and top-scholars, to invest their wisdom to bring about a concrete solution of long-lasting peace, harmony, prosperity in Nepal and world as well .

It is praiseworthy here that the objectives and declaration of the summit are time bound and inseparable.

Objectives of the summit

- (1) To promote Lumbini, the foundation of World Peace as a symbol of unity amidst diversity with peace and prosperity.
- (2) To develop Lumbini, the sacred birthplace of Lord Buddha as World Peace City.
- (3) To emphasize on the indispensability of peace to make teaching of Lord Buddha meaningful in generating the feelings of fraternity, non-violence and peace in the world.
- (4) To seek international cooperation and involvement in completing the activities outlined by Lumbini Development Master Plan in a phase wise and time-bound manner.
- (5) To render priority to local peoples participation

in conservation, preservation, development and management of the historical, archaeological and religious sites in the Buddhist circuit to ensure result oriented achievements.

- (6) To publicize and promotes Lumbini and other holy sites as unique tourist destinations.
- (7) To appraise the national and international quests with present status of infrastructure development in Lumbini.

Declaration

- (1) We do hereby solemnly recognize the Holy Shrine of Lumbini as a source of eternal inspiration for the peace loving people of the world to promote world peace.
- (2) We express our grateful thanks to His Majesty's Government of Nepal for:
  - # Implementing the decisions of the First World Buddhist Summit held in 1998 (especially the completion of the Mayadevi Temple, the construction of the pond and other developments according to the Lumbini Master Plan).
  - # Enacting the law to establish the International Buddhist University at Lumbini.
  - # Further continuing the archaeological excavations at the Sacred Garden.
  - # Granting permission to operate international flights from the Gautam Buddha Airport, Siddharthanagar, to the neighboring cities of India, and
  - # Continuously observing the Baishak Purnima (Full moon day of May) as Lumbini Day.
- (3) We express appreciation to His Majesty's Government of Nepal for agreeing to take action to expeditiously complete the implementation of the Master Plan and the development of the surrounding areas, In this connection it is requested that the government make clear commitments with time-bound action plans including:
  - # Declaring the Sacred Garden of Lumbini as Five Precept Zone, and
  - # Incorporating peace education in the curriculum of educational institutions at all levels and forms.
- (4) The First World Buddhist Summit recommended making Lumbini the Foundation of World Peace following which the UN commissioned the exploration of the vision of the World Peace City of Lumbini as a living center of learning and teaching for all to live together inspired by

- peace, harmony, non-violence and coexistence. Taking into consideration the theme paper presented to the Summit, we earnestly propose to His Majesty's Government of Nepal to translate into action this unique and right vision to create a World Peace City of Lumbini around the Sacred Area. It is envisioned to be a radiating center of a world peace civilization with a rural-urban fabric resulting in a metacity exemplifying the Lord Buddha's teachings.
- 5) We extend support to His Majesty's Government of Nepal for its untiring efforts in developing Lumbini and propose that His Majesty's Government Nepal will
- # Promote and develop other holy sites namely Kapilavastu, Devdaha and Ramgram evenly by taking immediate steps to undertake research, archaeological excavation and conservation for developing the sites to attract international and domestic visitors,
  - # Take appropriate and immediate actions for the extension of the Gautam Buddha Airport into an international airport.
  - # Continue to enlist the fullest cooperation of all national and international bodies for the development of Lumbini and other holy sites,
  - # Ensure full national commitment and encourage and enhance communities in the promotion and development of Lumbini and the surrounding areas with special emphasis on the environment,
  - # In the light of increasing responsibilities, undertake necessary actions to constantly review the adequacy of implementation capacity whose enhancement is essential for fulfilling the government commitments,
  - # Take immediate appropriate actions for the implementation of Resolutions of the UN and other regional organizations which remain unimplemented, and the revitalization of the UN International Committee for the Development of Lumbini and the UN International Advisory Committee,
  - # Make necessary arrangements so that decisions of this Summit are gazetted, as appropriate, and implemented accordingly.
- 6) We reaffirm and resolve to be partners in all promotional activities aiming at the implementation of this Declaration and hope and aspire that the collaboration between the leadership of peace lovers and His Majesty's Government of Nepal will continue to be further strengthened and widened.
- 7) We, therefore, fervently wish that future Summits be organized in Lumbini every four years.
- 8) We acknowledge the leadership of the Rt. Honble Prime Minister Sher Bahadur Deuba and contributions of Hon'ble Minister for Culture, Tourism and Civil Aviation Deep Kumar Upadhyaya, Most Venerable, Scholars, distinguished delegates, government officials, members and staff of the Lumbini Development Trust and the Summit Secretariat, and the hospitable people of Nepal who have helped to make this Summit a grand success.
- 9) We express our thanks Dr. Young Hoon Kwaak who led the UNDP's vision and scoping mission of the World Peace City of Lumbini study, We also thank Venerable Dr. Sugandha Mahasthavir and Karna Shakya for the presentation of the theme papers at the Summit. Likewise we appreciate the third theme paper prepared by Sunao Miyabara.
- 10) Finally, we respectfully urge that all efforts be made to resolve the existing situation in Nepal in the spirit of the Buddhist peace vision involving all the parties in conflict.

**अतुलनीय टिकाउ र आरामदायी सुविधाका
साथ Jialing को परम्परागत पावरको
आश्चर्यजनक संगम । आजौदेखि
Jialing हाँच शुरु गर्नुहोस र बाँकी
अन्य बाइफहरुमन्दा तपाईंलाई धेरै अग्राहि
यसले पुऱ्याएको महसुस गर्नुहोस ।**

JIALING

Sugar Trading Company P. Ltd.

Jialing Complex, Basundhara, Ring Road
Kathmandu, Nepal

Tel: 43553365, Fax: 977-1-4355348

E-mail: sujan@mos.com.np

Tripureshwor Showroom, Tel: 4249503

Being Good

(Buddhist Ethics for Everyday Life)

The Eight Winds

-Ven. Master Hsing Yun

*Profit and loss, defamation and fame,
Praise and blame, suffering and joy;
All of these are impermanent and thus
Why should any of them cause satisfaction?
Or dissatisfaction?*

- From the *Mahasanghika Vinaya*

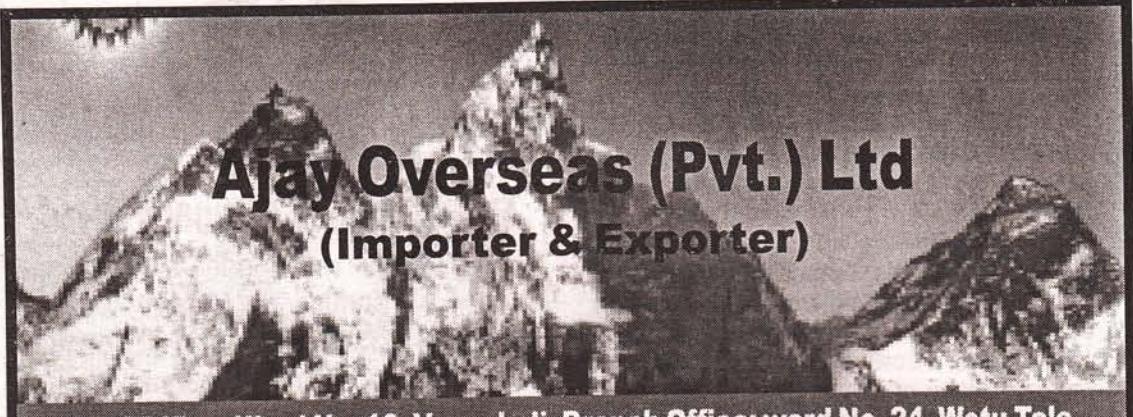
The Eight Winds are the eight conditions mentioned in the first two lines of the verse above. The Buddha taught that these eight conditions are a natural part of life. All of us will experience each of these states many times in many lives. The Buddha also taught that we should not allow ourselves to be blown off course by any of the Eight Winds. Instead, we should regard them as temporary conditions that present us with a chance to learn something new. As long as we feel unduly concerned about any of them, we can be sure we still have something to learn.

If we do not stop and think deeply about all of the Eight Winds, we will tend to believe that profit, fame, praise, and joy are better than loss, defamation, blame, and suffering. This tendency is a very good access point that can help us understand to just what degree we believe that the delusion of having a separate self is real.

The highest goal of Buddhism is to become fully enlightened within the perfect wisdom of our inher-

ent Buddha nature. This wisdom completely transcends all delusions of selfhood. This state has been achieved many times by Buddhists in the past and there is no reason why it cannot be achieved by many of us who are alive today. Contemplating the impermanence and essential sameness of all of the Eight Winds is a very good method for helping us see beyond the delusions of the self-concerned self. The "joy" mentioned among the Eight Winds is samsaric joy, the transitory joy of the phenomenal world, not the joy that is a natural part of the enlightened mind. Think about the Eight Winds is fame really so wonderful? Is profit all we want from life? Is praise always good for us? Deep analysis of any loss will always bring us to a higher level of wisdom. Would we really be stimulated to contemplate life's inherent transience if everything went the way we wanted all the time? The Eight Winds are winds; they come and go. They arise like the weather. Tomorrow will always be different from today.

There is a Chinese text called Instructions Pertaining to the Royal Samadhi of Contemplating the Buddha. This text contains excellent advice on how to remain even-minded and balanced no matter which wind is blowing today. It teaches us to look deeply into our circumstances so that we will be able to de-

Ajay Overseas (Pvt.) Ltd
(Importer & Exporter)

Head Office: Ward No. 16, Vanashali, Branch Office: ward No. 24, Wotu Tole

rive the greatest benefit from them. This work contains the following ten points:

- 1) Concerning the body: do not ask to be free of all illness, for when the body is free of all illness, greed quickly arises. When greed has arisen, the precepts soon are broken and progress becomes regression.
- 2) Concerning the management of worldly affairs: do not ask that any chore be an easy one, for when things go too easily, pride is soon born in the mind. When pride is born in the mind, one soon becomes flippant and deceitful.
- 3) Concerning thought: do not ask that thinking always be without obstruction, for when thinking is without obstruction, it quickly becomes feverish and irregular. When thinking becomes feverish and irregular, one soon will become deluded and believe that the false is true and the true is false.
- 4) Concerning the practice of Buddhism: do not ask that there be no trials, for when one is never tried, one's vows will not be strong. When one's vows are not strong, one can easily be led into believing that one has achieved what one has not achieved.
- 5) Concerning the making of plans: do not ask that they always be easily made, for when plans are always easy to make, one's will becomes weak and ineffectual. When the will is weak and ineffectual, one is easily led to believe that one's abilities are less than they are.
- 6) Concerning friendship: do not ask that matters always go your way for when one always gets one's own way, one soon will lose a sense of right and wrong. When one loses a sense of right and wrong, one quickly slides into the tendency to blame others for anything that goes awry.
- 7) Concerning people: do not ask that others always follow your lead for when others always follow one's lead, one will soon become arrogant. When one has become arrogant, one will begin to grasp tightly onto the attachments of the ego.
- 8) Concerning morality: do not ask for rewards for moral behaviour for if one is always rewarded for moral behaviour, one will soon become calculating in everything one does. Once one has become calculating, one will begin to crave fame and a good reputation.
- 9) Concerning profits: do not always ask to obtain a part of them for when one always gets a part of all profits, one soon will become lazy and dull. Once one has become lazy and dull, one will quickly hurt oneself.
- 10) Concerning false accusations: do not try to justify yourself or make explanations, for self-justifications only increase the illusion of having a separate self. Once this illusion of a separate self arises, thoughts of anger and revenge soon will follow.

Once we have learned to think in the ways described above, we will be much closer to being able to concentrate on what we are doing and not on what we are getting. The value of this life and of all our future lives is determined by what we are doing now and not by what we are getting now. This point is very important. Everything that happens to us should be perceived as an opportunity for growth.

All who cultivate themselves in?

Mahayana Samadhi,

And all who enter upon the

Bodhisattva way,

Begin with the ordinary and

Through that achieve Nirvana.

- From the **Lankavatara Sutra**

Peace of the world is based on peace in the family

World Distribution Nepal Pvt. Ltd.

P.O. Box : 11291, Siddhi Bhawan, Kathmandu, Nepal

Tel : 4243706, 4246234, 4255088, 4263600, Fax : 977-1-4243726,

E-mail: bishwa@ccnep.com.np

Be good, do good

Dr. Ganesh Mali

The whole teaching of the Buddha can be summed up in these four simple words – be good, do good.

As Buddha he has said:

Avoid all evil, cultivate the good, and purify your mind: this is the teaching of the Buddha.

(*Dhammapada*, Verse 183, *Buddhavagga*)

The first line of this verse means – "do well" and second line means "be good".

To put it in terms of *Accusal* and *Ketalar Karmas* – we can sum it up as following:-

A. Do good

- (I) Good done by the body
  - a. Not to kill
  - b. Not to steal
  - c. Not to commit adultery
  - d. Not to use drugs and intoxicants
- (II) Good done by the speech
  - e. Not to lie or bear false witness
  - f. Not to slander or backbite
  - g. Not to use harsh language
  - h. Not to waste time in gossiping

B. Be good

- (III) Good done by the mind
  - i. No to be covetous
  - j. Not to harbour ill-will or hatred
  - k. Not to keep false views

As the Buddha said again:-

Train your eyes and ears; train your nose and tongue. The senses are good friends when they are trained. Train your body in deeds, train your tongue in words, and train your mind in thoughts. This training will take you beyond sorrow.

(*Dhammapada* Verse 360-61, *Bhikkhuvagga*)

The whole thing is again very well explained by the Buddha in the Noble Eightfold Path (*Arya Ashtangika Magga*) which he has discovered as the panacea of all sufferings of the humanity:-

- (a) Right Views (*Samma Ditthi*) – Not to harbour false views. To understand and realise the truth (the Four Noble Truths), not to think of 'self' in a body which has not 'self' anywhere; to see the truth around us just as it is; to see impermanence in all things – the arising and disappearing away of everything on earth or in heaven, to see the constant

flux (change) of matter and energy, in the universe, matter itself being a form of energy, not to harbour superstitions or believe something without duly examining it in the anvil of one's mind – to see clearly what is good and profitable for the life of a human being, which deeds are harmful and which are not for the mind and the body, all these amount to keeping right views: To realise the importance of the middle way – not to lead an extravagant and luxurious life, nor to lead a life of penances, fasting, sacrifices and showy self mortification – also amounts to keeping right views:- In fact to see what is 'good' is the essence of keeping right views. We cannot be good without seeing what is good.

- (b) Right resolutions (*Samma Samkappa*) :- To resolve to lead a virtuous life, to abandon any evil deed one has been doing, to cultivate all good deeds one should do, to increase the amount of good deed done day to day – all these amount to keeping right resolutions.

- (c) Right Speech (*Samma Vacha*)

- (d) Right deeds (*Samma Kammanta*)

- (e) Right living (*Samma Ajivika*) - These are also important factors of the Noble Eightfold Path – to use right speech, (not to lie, not to use harsh language etc.), to perform right deeds by the body (to keep the sense organs in control, not to kill, steal, commit adultery, use intoxicants etc.), to maintain right living (not to live by doing harmful and evil deeds, not to deal with criminal activities – like selling poison, weapons, selling animals, taking bribery, cheating others, exploiting others, etc.). This amount to doing what is good.

- (f) Right Effort (*Samma Vayama*)

- (g) Right mindfulness (*Samma Sati*)

- (h) Right concentration (*Samma Samadhi*)

These are the important components of the Noble Eightfold Path – to be 'good', to keep mind undefiled, by ill will, torpor, sloth etc., to be ever on the alert, not to let evil thoughts enter the mind, to keep constant check over oneself by being conscious of what one is doing, to practice *Vipassana* or looking consciously over oneself (*Kayanu passana* – mindfulness of the body, *Vedananu passana* – mindfulness of the feelings, *Chittanu passana* – mindfulness of the process of the mind itself and *Dhammanu*

passana – mindfulness of the truth about the mind and the body) and thus as the result of mindfulness to be aware that 'self' is not there in anything, to keep oneself detached from all and to attain calmness of mind leading to right concentration of various degrees – the first, the second, the third and the fourth *dhyanas* – these practices leading finally to the arousing of wisdom (*PaNNa*), the opening of the third eye – the viewing of the truth and finally liberation from all suffering.

Right effort, right mindfulness and right concentration are essential to 'be good'. One cannot 'be good' in reality unless these three paths of the Noble Eightfold Path is fulfilled. One cannot be good with a defiled mind, with all the *ashravas*, hitting the mind continuously, with covetousness (greed), hatred and jealousy arising in mind as a result of harbouring the misconceptions of a 'self' which is not actually anywhere, or considering the body as the self – one cannot be really 'good' finally, without the opening of the third eye – the eye of *PaNNa* or wisdom.

So, Buddha thus exhorts the *Bhikkhus*:

Meditate, Bhikkhus; meditate! Do not run after sense pleasures. Do not swallow a red-hot iron ball and then cry, "I am in great pain!

(*Dhammapada*, Verse 371, *Bhikkhuvagga*)

What is best for us to do, where should we go for right refuge, and what should we do – the Buddha has this message for us:-

Driven by fear, people run for security to mountains and forests, to sacred spots and shrines. But none of these can be a safe refuge, because they cannot free the mind from fear. Take refuge in the Buddha, the Dhamma, and the Sangha, and grasp the Four Noble Truths: suffering, the cause of suffering, the end of suffering, and the Noble Eightfold Path that takes you to the end of suffering. This is your best refuge, your only refuge. When you take this refuge, all sorrows fall away.

(*Dhammapada*, Verse 188-192, *Buddhavagga*)

One thing we should note here very strongly is that Buddha does not want us to waste our time in *Poojah* and ceremony, and in outward showy performances of what the world calls virtue but to see with the eye of wisdom the Four Noble Truths – suffering, arising of suffering, cessation of suffering and the noble path leading to the cessation of suffering, this verily is seeing the Truth (*Dhamma*) and hence seeing the Buddha. Buddha himself has said – "One who sees

the *Dhamma* (truth), sees me." This the Buddha also says to a monk Vakkali, who watches with interest the body of the Buddha. "How can you see me, O Vakkali, remaining immersed in the desires of the world, without entering the path of righteous conduct, meditation and wisdom?"

So then to see Buddha and to do *Buddha Pujah* in the true sense we have to "be good and do good."

How important it is to keep constant watch over oneself is again said by the Buddha:

You are your own master and protector. Train your mind as a merchant trains his horse.

(*Dhammapada*, Verse-380, *Vikkhuvagga*)

How to keep the mind in a good condition? , the Buddha has said this for us:

Make your mind pure even as a silversmith blows away the impurities of silver little by little, instant by instant.

(*Dhammapada*, Verse-239, *Krodhavagga*)

"Be good and do good" – this is in short the message of the Buddha to the whole of humanity. So, whoever you are, whatever you are, wherever you are – "be good and do good," be happy and make others happy.

May all be happy!

Do not believe just anything But think and verify for yourself.

Ajay Emporium

Naghral Tole

Kathmandu, Nepal

बौद्ध गतिविधि

बुद्धपूजा र धर्मदेशना

काठमाडौं। प्रत्येक पूर्णिमाको दिन आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भूमा नियमित रूपमा हुँदैआइरहेको बुद्धपूजा र धर्मदेशनाको कार्यक्रम कार्तिकशुक्रपूर्णिमा (सक्रिमिलापुर्णिमा)को दिन सम्पन्न भयो। सोही विहार निवासी भिक्षु धर्मभूतिबाट बुद्धपूजा संचालन र शीलप्रदान गर्नुका साथै धर्मदेशना पनि गर्नु भएको थियो। उक्त दिन उपस्थित समस्त भिक्षु, अनागारिका गुरुमाहरू र उपासक-उपासिकाहरूलाई जलपान र भोजन प्रदान गरियो। उक्त जलपान, भोजनको व्यवस्था सानु महर्जन, इलाढै परिवारबाट सम्पन्न भएको थियो।

श्रीलंकाली परराष्ट्र उपमन्त्रीबाट आनन्दकुटी विहारमा पूजा-अर्चना

काठमाडौं। लुम्बिनीमा सम्पन्न बौद्ध शिखर सम्मेलनमा भाग लिन आउनु भएका श्रीलंकाली परराष्ट्र उपमन्त्री प्रो. डब्लु. ए. भिसावर्णपालासहितको प्रतिनिधि मण्डलले स्वयम्भूस्थित आनन्दकुटी विहारमा पूजा-अर्चना गरियो। उहाँहरूलाई आनन्दकुटी दायक सभाका पदाधिकारीहरूका साथै उपस्थित उपासकहरूले फूलमाला र खादा ओढाएर स्वागत गरिएको थियो। उहाँहरूले विहारको परिसरमा अवस्थित लंकाराम चैत्य एवं बुद्ध मन्दिरमा पूजा-सानु महर्जन, इलाढै परिवारबाट सम्पन्न भएको थियो।

दोस्रो विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलन सम्पन्न

लुम्बिनी, रुपन्देही। भगवान् बुद्धको पवित्र जन्मस्थल लुम्बिनीमा गत मंसी १५ देखि १७ सम्म दोस्रो बौद्ध शिखर सम्मेलन हालै सम्पन्न भयो। श्री ५ महाराजाधिराज ज्ञाने नदी वीरविक्रम शाह दे व बा ट सम्मेलनको विशेष समारोह बीच अपैप्रचारिक समुद्घाटन

गरिबक्सेको थियो। 'लुम्बिनी: अनेकतामा एकता, विश्व शान्तिको मुहान' मूल नाराका साथ शुरु भएको उक्त सम्मेलनमा विभिन्न ९ वटा राष्ट्रबाट मन्त्रीस्तरीयसहित २६ राष्ट्रका करीब १४० विदेशी प्रतिनिधि तथा ४२३ स्वदेशी प्रतिनिधि पर्यवेक्षकहरूको सहभागिता रहेको थियो। श्री ५ वाट बुद्धभूतिमा माल्यार्पणपश्चात् पानसमा दीप प्रज्ज्वलन गरी उद्घाटन गरिबक्सेको सो सम्मेलनमा श्री ५ बडामहारानी कोमलराज्यलक्ष्मी देवी शाह पनि सवारी होइबक्सेको थियो। यसअधि मौसूफ सरकारहरूबाट गौतम बुद्धकी आमा मायादेवीको मन्दिर र सवारी भई बौद्ध भिक्षुहरूको सहभागितामा करिब पैने एक घण्टा पूजाअर्चना गरिबक्सेको थियो। समुद्घाटन समारोहमा बोल्दै प्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवाले हिंसा र आतंकले मुलुकमा कहिल्यै पनि सकारात्मक परिवर्तन ल्याउन नसक्ने कुरा बताउनु भयो। साथै विदेही माओवादीलाई हत्याहिंसा त्यागेर बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनीमा शान्तिवार्ताका लागि आउन आग्रह समेत गर्नु भयो। संस्कृत, पर्यटन तथा

नागरिक उड्डयन मन्त्री दीपकुमार उपाध्यायले लुम्बिनीका अतिरिक्त कपिलवस्तु, देवदह, रामग्राम र त्यसवरिपरिका क्षेत्रलाई पनि समानुपातिक रूपमा विकास तथा संरक्षण गरिए लिए बताउनुभयो। सम्मेलनमा भारतीय परराष्ट्र राज्यमन्त्री राव इन्द्रजीत सिंह, भुटानका गृह तथा संस्कृति मन्त्री जिरमे वाइथिन्से, श्रीलंकाली परराष्ट्र उपमन्त्री प्रो. डब्ल्यु. ए. भिसावर्णपाला, चीनका धर्मगुरु जुइ चिङ्गले आ-आफ्नो मन्त्रव्य प्रकट गर्ने कममा बुद्धदर्शनले शान्ति र एकतालाई जोड दिने भएकाले बौद्ध शिखर सम्मेलन फलदायी हुने बताउनु भयो। सम्मेलनको सफलताको कामना गर्दै संयुक्तराष्ट्रसंघका महासचिव कोफी अन्नान, भारतका राष्ट्रपति एपीजे. अब्दुल कलाम, श्रीलंकाका राष्ट्रपति चन्द्रिका ब. कुमारातुंगा, भुटानी नरेश जिमेसिङे वाडचुक, वांगलादेशका राष्ट्रपति प्रो. डा. इजाउहिन अहमद, कम्बोडियाका नरेश नरोदम सिंहामनी, वर्ल्ड फेलोशिप अफ बुद्धिस्टका अध्यक्ष तादाओ छिनो, युनेस्कोका महासचिव किचिरो मात्सुरा, श्रीलंकाका प्रधानमन्त्री, चीनियाँ धार्मिक र सांस्कृतिक समितिले शुभकामना सन्देश पठाएका थिए।

सम्मेलनको पहिलो दिन सहभागी विभिन्न राष्ट्रका विद्वानहरूले विश्वमा बदौ गएको द्वन्द्व र हिंसालाई बुद्धको शान्ति उपदेशले अन्त्य गर्नुपर्नेमा जोड दिई शान्तिका अग्रदूत बुद्धको जन्मस्थल

अर्चना गर्नु भयो र विहारका भिक्षु धर्ममूर्तिको प्रमुखत्वमा परित्राण पाठ गरेर सबैलाई सूत्र तथा जल प्रसाद वितरण गरिएको थियो । यसरी नै श्रीलंकाली राष्ट्रपति चन्द्रिका ब. कुमारातुंगाले पनि आफ्नो नेपाल भ्रमणको क्रममा यस विहारमा पूजा अर्चना गर्नुभएको थियो, त्यसै श्रीलंकावाट आउने सरकारी प्रमणडल एवं तीर्थयात्रीहरूवाट पनि आफ्नो नेपाल भ्रमणको सिलसिलामा यस विहारमा आएर पूजा-अर्चना गर्ने गरिआएको छ ।

लुम्बिनीलाई अन्तर्राष्ट्रिय शान्तिशहरको प्रस्ताव राखेका थिए । सम्मेलनमा 'विश्वको परिप्रेक्षमा शान्तिको आवश्यकता' सम्बन्धी कार्यपत्र प्रस्तुत गर्दै भिक्षु सुगम्य महास्थविरले शान्ति र सम्पदिको लागि युद्धको अन्त्य हुनुपर्ने बताउनु भयो । त्यसको लागि बुद्धको उपदेशको प्रचारप्रसारको आवश्यकता रहेकोमा जोड दिनु भयो । युद्धपछिको शान्तिभन्दा युद्ध नै नहुने स्थिति सिर्जना हुनुपर्ने चर्चा गर्दै 'बुद्ध जन्मेको देशमा शान्ति हुनुपर्छ, नेपाल सरकार र माओवादी दुवैपक्ष शान्ति स्थापनाको लागि तयार हुनुपर्छ ।' भन्नु भयो ।

पर्यटनविद् कर्ण शाक्यले 'विश्व शान्ति शहरका रूपमा लुम्बिनी'

शीर्षकमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्दै प्राकृतिक, सांस्कृतिक र पुरातात्त्विक महत्व बोकेको लुम्बिनीलाई विश्वले ध्यान केन्द्रित गरिरहे पनि अझै हाम्रो ध्यान जान नसकेको कुरा बताउनु भयो । लुम्बिनीलाई मौलिक परम्पराअनुसारको शान्ति शहरका रूपमा विकास गर्नु जरूरी भएको कुरा औल्याउनु भयो ।

प्रस्तुत कार्यपत्रहरूमाथि टिप्पणी गर्दै अमेरिकास्थित हार्वर्ड विश्वविद्यालयका प्राध्यापक डा. योड्होड भ्वाकले शान्ति विथोलनबाट रोक्नका लागि बुद्धदर्शनको प्रचार, लुम्बिनीको विकास एवं सरक्षण र गुरुयोजनाको कार्यान्वयनमा जोड दिनुभयो ।

त्यसै अर्का टिप्पणीकार अमेरिकी बौद्ध विश्वविद्यालयका प्राध्यापक डा. आनन्द गुरुवेले लुम्बिनीलाई अन्तर्राष्ट्रिय शहरको रूपमा विकसित गरी बुद्धदर्शनलाई व्यापकता दिइनुपर्ने कुरा बताउनु भयो ।

तेसो दिन बुद्ध जन्मस्थल लुम्बिनीलाई उहाँको शिक्षाअनुरूपको विश्व सम्प्रता र ग्रामीण तथा शहरी जीवनशैलीको संयुक्त परिचयात्मक अस्तित्व रहेको पूर्ण शान्तिको शहरको रूपमा विकास गर्न माग गर्दै दोसो विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलन सम्पन्न भयो । तीनदिने उक्त सम्मेलनले १० बृद्ध घोषणापत्र जारी गर्दै ६ वर्षअधि सम्पन्न प्रथम

शान्तिदीप पदयात्रा सम्पन्न

सिद्धार्थनगर, रुपन्देही । दोश्रो विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलनको पूर्व संघातमा देशमा व्याप्त हत्या, हिंसा, अशान्तिबाट जनताहरू आतकित भइहेको अवस्थामा शान्ति र सद्भावको लागि सिद्धार्थ बौद्ध समाज, सिद्धार्थनगरको आयोजनामा एक बृहत् शान्तिदीप पदयात्रा कार्यक्रम सम्पन्न भयो । स्थानीय मालटोलमा अवस्थित पुष्टकीर्ति महाविहारबाट

विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलनले घोषित विश्वशान्तिको मुहान लुम्बिनीलाई संयुक्तराष्ट्रसंघ विकास कार्यक्रमले शान्तिशहरको रूपमा विकसित गरी शान्ति, सामूच्यस्थाता, अहिंसा तथा सहअस्तित्वजस्ता ज्ञानगुण आदानप्रदान गर्ने स्थायी केन्द्रको रूपमा विकास गर्ने लक्ष्य लिएकोमा त्यसलाई पूरा गराउन श्री ५ को सरकारसंग आग्रह गरेको छ र यसअधिको सम्मेलनले २-२ वर्षमा शिखर सम्मेलन गर्ने निर्णय गरेकोमा यसपटक प्रत्येक ४-४ वर्षमा आयोजना गर्ने निर्णय गरेको छ । त्यसै गरी प्रथम सम्मेलनबाट पारित घोषणाहरूमध्ये मायादेवी मन्दिरको पुनर्निर्माण, अन्तर्राष्ट्रिय विश्व बौद्ध विश्वविद्यालय स्थापना गर्ने विधि पूरा गरेको, पवित्र उद्यानस्थलमा उत्खनन् कार्यहरू सम्पन्न गरेको, गौतम बुद्ध विमानस्थलबाट भारतका निकटवर्ती शहरहरूमा अन्तर्राष्ट्रिय उडान सञ्चालन अनुमति प्रदान गरेको र वै शाखपूर्णिमालाई लुम्बिनीदिवसको रूपमा मनाउदै आएकोमा श्री ५ को सरकारप्रति कृतज्ञता प्रकट गरेको छ । सम्मेलनको समापन गर्दै प्रधानमन्त्री एवं सम्मेलन आयोजक मूल समितिका अध्यक्ष शेरबहादुर देउवाले लुम्बिनी गुरुयोजना कार्यान्वयनका लागि सरकारले आगामी बजेटमा प्राथमिकता दिई अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग जुटाउने प्रयत्न गर्ने

प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नुभयो ।

उक्त अवसरमा संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयनमन्त्री एवं लुम्बिनी विकास कोषका अध्यक्ष दीपकुमार उपाध्याय, श्रीलंकाका पराष्ट्र उपमन्त्री प्रो. डब्ल्यु. ए. भिसार्वणपाला, भुटानका गृह तथा संस्कृति मन्त्री जिग्मे वाइ विलेले पनि लुम्बिनीको विकासमा अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग जुटाउन शिखर सम्मेलन उपलब्धिमूलक भएको बताउनुभयो ।

स्थानमा

यान्त्रून्
लागि योगद
सम्मेलन ह
सम्पन्न उत्त
प्रतिनिधिह
पर्यटन तब
भाग लिनुँ
भारत, ची
वेलायतलम्
बौद्धिक्षुहरु

धर्माद

पोखरा,
हालै एक
भयो । मिन
भएको उत्त
डा. गेहेन्द्र
थियो । मि
वारे चर्चा
गराउनु भ
अध्यक्ष गो
उत्तराकुमा
वक्ताहरूले
महत्व ज्ञान
उपयोग ग
गुरुहरुले स्व
सभाका न

पोखरा

धर्मशिला न
भद्रियको ज
उत्त विद्वान्
समारोहना
धर्ममूर्ति ने
मिक्षु सुन्नी
कार्यक्रम स

हेटौडा

यशवतीको
उहाँ र उ

आजदृष्टि

आरम्भ भै वर्मली टोलको बुद्धचोकमा पुगेर टुगिएको सो पदयात्रामा ठूलो संख्यामा विभिन्न विद्यालयका विद्यार्थी, शिक्षक-शिक्षिका एवं विभिन्न संघ, संस्थाका गण्यमान्य व्यक्तित्वहरूको सहभागीता रहेको थियो । दोओ विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलनको पूर्ण सफलता एवं देशमा शान्ति होसु भनी मंगलकामना गर्दै बुद्धचोकमा दीप प्रज्ज्वलन गरेर कार्यक्रमको समापन गरिएको थियो ।

लुम्बिनी बौद्ध विश्वविद्यालय २०६१ अध्यादेश जारी

काठमाडौं । श्री ५ महाराजाधिराजबाट नेपाल अधिराज्यको संविधान, २०४७ बमोजिम मन्त्रिपरिषद्को सल्लाह र सम्मतिमा 'लुम्बिनी बौद्ध विश्वविद्यालय अध्यादेश, २०६१' जारी गरिबक्सेको प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयले जनाएको छ ।

लुम्बिनी सद्ग्रहालय उद्घाटन

रुपन्देही । लुम्बिनी परिसरमा भारतको सहयोगमा निर्मित लुम्बिनी सद्ग्रहालयको एक समारोहकाबीच प्रधानमन्त्री शेरबहादुर देउवाले समुद्घाटन गर्नुभयो । रु. चार करोडको लागतमा निर्माण भएको उत्त सद्ग्रहालयमा ६० लाख मूल्य बराबरका बुद्धसँग सम्बन्धित विभिन्न कलाकीर्ति, मूर्ति, विभिन्न ग्रन्थ तथा सामाग्रीहरू राखिएका छन् । उद्घाटनपछि सद्ग्रहालयमा रहेका ऐतिहासिक महत्वका वस्तुहरूको प्रदर्शनी आरम्भ गरिएको थियो । प्रदर्शनीमा बुद्धकालीन १३० बटा फोटो तथा ६० भन्दा बढी विभिन्न कलात्मक मूर्तिहरू नमूनाका रूपमा राखिएका थिए । त्यसैगरी, सद्ग्रहालयमा लुम्बिनी विकास कोषले मायादेवी मन्दिर उत्खनन् गर्दा भेटिएका दोस्रो तथा तेस्रो शताब्दी इसापूर्वका प्राचीन मुद्रा, भाँडाकुँडा, माला, प्राचीन झाँटा तथा मूर्तिहरू सद्ग्रह गरिराखेको छ । भारत सरकारले एकदशकअघि निर्माण शुरु गरेको उत्त सद्ग्रहालयमा दोस्रो अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध शिखर सम्मेलनलाई केन्द्रित भानेर भारतको पुरातत्व विभाग तथा केन्द्रीय सद्ग्रहालयले बुद्धको जीवन यात्रासम्बन्धी प्रदर्शन पनि शुरु गरिएको थियो ।

यसैबीच, हुलाक सेवा विभागद्वारा नेपाल फिलाटेलिक सोसाइटीको सहयोगमा मायादेवी मन्दिरको तस्वीरअङ्गित संस्मरणात्मक हुलाक टिकट प्रकाशित गरियो । १० रुपियाँ दरका उत्त टिकट ५ लाखप्रति प्रकाशित गरिएको थियो ।

बौद्धदर्शन अध्ययन केन्द्र स्थापना

काठमाडौं । नेपालमा बौद्धदर्शनको उच्चस्तरीय अध्ययन केन्द्रको आवश्यकता पूरा गर्ने उद्देश्यले कीर्तिपुर न.पा. बडा नं. २ देवढोकाक्षित गुम्बामा कार्याद्युद बौद्ध अध्ययन प्रतिष्ठानको हालै एक समारोहका बीच उत्त प्रतिष्ठानका प्रमुख साडपा रिड्पोछे र प्रमुख अतिथि संस्कृत, पर्यटन तथा नागरिक उद्ययनमन्त्री दीपकुमार उपाध्यायले संयुक्त रूपमा गुम्बाको मूलढोका उघादै उद्घाटन गर्नुभयो । बौद्ध भिक्षुहरूबाट बौद्ध सूत्रपाठ एवं लामागुरुहरूबाट स्वस्तिपाठ गर्दै आरम्भ भएको

समारोहमा प्रमुख अतिथिवाट गुम्बा निर्माण कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने विभिन्न महानुभावहरूलाई प्रश्नसा पत्र प्रदान गरिएको थियो । बौद्धदर्शनको उच्च अध्ययन धर्मगुरुहरूका बीचमा मात्र सीमित नराखी सबै अध्येतासम्म पुऱ्याउने उद्देश्यले स्नातकोत्तर तहसम्म अध्यापन गराइने र त्यसको लागि विभुवन विश्वविद्यालयको बौद्ध अध्ययन विभागसँग सम्बन्धन लिइसकिएको छ । आगामी २६ अक्टोबरदेखि विद्यार्थी भर्ना शुरु गरेर नोभेम्बर १ देखि पढाइ सञ्चालन हुने प्रतिष्ठानका प्रमुख रिडपोछेले बताउनु भयो । भारत, अमेरिका, युरोप, दक्षिणपूर्वी एशिया, रुसलगायतका राष्ट्रहरूमा छारिएर रहेका कार्याद्युद बौद्धदर्शन अध्ययन संस्थान, भारतको कर्मापा इन्स्टिच्यूटलगायत अन्य बौद्ध अध्ययन केन्द्रका पाठ्यक्रमहरू अध्ययन गरेर सिंगापुर विश्वविद्यालयका प्राध्यापकहरूको सहयोगमा पाठ्यक्रम तयार पारिएको र आवश्यक पाठ्यपुस्तक सिंगापुरमा नै छापिए गरेको कुरा पनि जानकारी गराउनु भयो । उत्त प्रतिष्ठानले बौद्धदर्शन अध्ययनका साथसाथै अन्य सामाजिक कार्यहरू पनि गर्ने भएको छ र हाल एड्सपीडित र क्यान्सरोगीहरूको उपचारमा सहयोग पुऱ्याउनेवारेमा छलफल भइरहेको जानकारी गराइएको थियो ।

देवदह महोत्सव २०६१ सम्पन्न

रुपन्देही । मंसीर ६ गतेबाट शुरु भई ११, १२, १३ गते अति भव्यरूपमा सम्पन्न दोस्रो देवदह महोत्सवको प्रथम दिन प्रमुख अतिथि एवं अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध समाजका संस्थापक अध्यक्ष भिक्षु मैत्री महास्थाविरले उचित काम नहुने सभा-सम्मेलनमा भाग लिनुको कुनै औचित्य नरहने र पुरातत्वका कर्मचारी सुक्सागरलगायत अरु कसैले देवदह, रामग्राम, कपिलवस्तु हालको ठाउँमा होइन भनेर जिति प्रचार गरेपनि केही फरक नपर्ने, अब सबैलाई थाहा भइसकेको छ र यसबाटे कुनै प्रकारको विवाद उठाउनु बुद्धर्मकै अपमान हो भक्तुभयो । देवदह केरवानी आदि गाविसका हजारौ जनताकासाथै भण्डै ६ दर्जन सामाजिक, धार्मिक संघसंस्था एवं विद्यालयहरूले भाग लिएको उत्त महोत्सवमा मंसीर ११ गते भएको विचार गोष्ठीमा पत्रकार डिल्लीप्रसाद आचार्य, अधिवक्ता लीलाधर मरासिनी र डा. कृष्ण न्यौपानेले देवदहको इतिहास र पुरातत्वसम्बन्धी प्रमाणहरूसहित कार्यपत्रहरू प्रस्तुत गर्नुभएको थियो । कवि गोष्ठी, रक्तदान, साइकल/मोटरसाइकल च्याली, स्वास्थ्य शिविर, सरसफाइ अभियानबीच सम्पन्न देवदह महोत्सव २०६१का अवसरमा जारी घोषणपत्रमा देवदह क्षेत्र विकास कोष खडा हुनुपर्ने, पुरातात्विक स्थलको संरक्षण एवं उत्खनन हुनुपर्ने, पुरातत्वका सुक्सागरजस्ता गद्दार कर्मचारीमाथि कारवाही हुनुपर्ने आदि माग रहेका छन् । समापन कार्यक्रममा मुख्य अतिथि पत्रकार एवं इतिहासकार प्रेम कैदीले देवदह घोषणापत्र अत्यन्त सामयिक छ भन्दै लुम्बिनी विकास कोषका पदाधिकारीहरूबाट देवदहप्रति देखाएको असहयोगको घोर भर्त्सना हुनुपर्ने बताउनु भयो ।

म्यान्मारमा विश्व बौद्ध सम्मेलन सम्पन्न

यानून, म्यान्मार। बौद्ध दर्शनको प्रचारबाट विश्वशान्तिका लागि योगदान दिन आग्रह गर्दै म्यान्मारमा तीनदिने विश्व बौद्ध सम्मेलन हालै सम्पन्न भयो। म्यान्मारको राजधानी यानूनमा सम्पन्न उक्त सम्मेलनमा नेपाललगायत १६ राष्ट्रका सरकारी प्रतिनिधिहरूको सहभागिता रहेको थियो। नेपालबाट संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्री दीपकुमार उपाध्यायले भाग लिनुभएको थियो। उक्त कार्यक्रममा नेपाल, थाईलैण्ड, भारत, चीन, श्रीलंका, भियतनाम, कम्बोडिया, अमेरिका, बेलायतलगायत ५० भन्द बढी राष्ट्रका करिब १५ हजार बौद्धभिक्षुहरूको सहभागिता रहेको थियो।

धर्मोदय सभा, कास्कीको वार्षिकोत्सव सम्पन्न

पोखरा, कास्की। धर्मोदय सभा, कास्कीको १८औं वार्षिकोत्सव हालै एक कार्यक्रमका साथ धर्मशीला बुद्ध विहारमा सम्पन्न भयो। भिक्षु श्रद्धानन्द महास्थाविरबाट शील प्रदान गरी आरम्भ भएको उक्त कार्यक्रम धर्मोदय सभा, कास्की शाखाका अध्यक्ष डा. गेहेन्द्रमान उदास 'पोखरेली'को सभापतित्वमा सम्पन्न भएको थियो। भिक्षु श्रद्धानन्दबाट धर्मदेशनाको क्रममा मुख्य अष्टमी बारे चर्चा गर्नुकासाथै गत वर्षको क्रियाकलापहरूको जानकारी गराउनु भएको थियो। त्यस्तै जानमाला संघ एवं मैत्री संघका अध्यक्ष गोविन्द ताम्राकार, उपासिका संघकी पूर्व अध्यक्ष उत्तराकुमारी पालिखे, बौद्ध व्यक्तित्व विश्व शाक्य लगायतका वक्ताहरूले आ-आफ्नो मन्त्रव्य प्रकट गर्ने क्रममा बुद्ध शिक्षाको महत्व ज्याँदै गहिरो भएको र यो शिक्षा सुन्ने मात्र नभई व्यवहारमा उपयोग गर्नुपर्ने धारणा राख्नु भयो। संघका सदस्य कप. उमरध्वज गुरुङले स्वागत भाषण गर्नु भएको सो कार्यक्रमको संचालन सभाका सचिव कृष्णमान गुभाजुले गर्नुभएको थियो।

धर्मशीला विद्वत्वृति प्रदान

पोखरा। धर्मशीला बुद्ध विहार, पोखरामा कठिनोत्सवका साथै धर्मशीला विद्वत्वृति प्रदानोत्सव कार्यक्रम पनि सम्पन्न भयो। भिक्षु भद्रियको प्रमुख आतिथ्यमा सम्पन्न उक्त समारोहमा यस वर्षको उक्त विद्वत्वृति अ. सुजातालाई प्रदान गरिएको थियो। सो संयुक्त समारोहमा भिक्षु श्रद्धानन्द महास्थाविरले शीलप्रदान तथा भिक्षु धर्ममूर्तिले धर्मोपदेश दिनु भएको थियो। त्यस्तै पूर्व विद्वत्वृतिलाभी भिक्षु सुशीलले पनि आफ्नो मन्त्रव्य प्रकट गर्नुभएको थियो। कार्यक्रम सचिव उत्तममान बुद्धाचार्यले संचालन गर्नुभएको थियो।

३० वर्षपछि महापरित्राण

हेटौडा। ललितपुरस्थित शाक्यसिंह विहार निवासी अनगारिका यशवतीको जन्मदिनको उपलक्ष्यमा उहाँको जन्मधर हेटौडामा उहाँ र उहाँको परिवारको सुस्वास्थ-दीर्घायुको कामना एवं

विश्वशान्तिको कामना गर्दै भिक्षुसंघबाट महापरित्राण पाठ सम्पन्न भयो। उहाँका परिवारजन र हितैषीहरूको सहयोग र सहभागितामा सम्पन्न उक्त महापरित्राण कार्यक्रममा भिक्षु कोण्डन्यले धर्मदेशना गर्नु भएको थियो। हेटौडामा ३० पछि मात्र महापरित्राण हुन सकेको कुरा सयोजक भिक्षु नियोगिताले बताउनु भएको थियो।

बौद्ध जागरण शिविर सम्पन्न

पोखरा। बौद्ध अध्ययन समाज, काठमाडौं र युवा बौद्ध संघ, पोखराको संयुक्त आयोजनामा कात्तिक १४ देखि १६ गते सम्पन्न तीनदिने पश्चिमाञ्चलव्यापी बौद्ध जागरण शिविर सम्पन्न भयो। विभिन्न १० वटा जिल्लाका २६ जना प्रशिक्षार्थीलगायत पोखराका स्थानीय व्यक्तिहरूको समेत सहभागिता रहेको उक्त शिविरमा बुद्धधर्मका विविध विषयहरूमा कक्षा लिनुका साथै छलफल कार्यक्रम पनि भएको थियो। भिक्षु श्रद्धानन्द महास्थाविरको सभापतित्व एवं बौद्ध अध्ययन विभागका डा. भद्ररत्न बज्ञाचार्यको प्रमुख आतिथ्यमा सम्पन्न उद्घाटन कार्यक्रममा भिक्षु संघरक्षित 'सद्गम कोविद' र पोखरा विश्वविद्यालयका रेक्टर प्रकाशमान गुभाजुले शुभकामना मन्त्रव्य व्यक्त गर्नुभएको थियो, त्यस्तै सुश्री सविता धाख्खाले जागरण शिविरबाटे प्रकाश पार्नुभएको थियो। समारोहमा बौद्ध अध्ययन समाजका अध्यक्ष गौतमवीर बज्ञाचार्य, पोखरा युवा संघका अध्यक्ष तथा शिविरका प्रशिक्षकहरू अतिथिको रूपमा उपस्थित हुनु भएको थियो।

उद्घाटनपश्चात् सोही दिन भिक्षु संघरक्षित तथा पुर्परत्न शाक्यवाट बुद्ध जीवनी विषयमा कक्षा लिनु भई जागरण शिविरको कक्षाहरूको आरम्भ गर्नुभएको थियो। उक्त तीनदिने शिविरमा भिक्षु श्रद्धानन्द महास्थाविरले पोखरामा बुद्धधर्म, डा. भद्ररत्न बज्ञाचार्यले बुद्धधर्मको इतिहास, सविता धाख्खा र धर्मसुन्दर बज्ञाचार्यले पञ्चशील, सुरेन्द्र बज्ञाचार्य र गौतमवीर बज्ञाचार्यले चतुरायसत्य, महेन्द्ररत्न शाक्यले चतुब्रह्म विहार, विरत्न मानन्धर र ललिता धाख्खाले विपश्यनाको महत्व, सविता धाख्खा र जनु बासुकलाले बुद्धधर्म र नारी समानता, विश्व शाक्यवाट बुद्धधर्मको विशेषताहरू, गेहेन्द्रमान उदासबाट मानवीय विकासमा बुद्धधर्मको योगदान, हिराकाजी बज्ञाचार्यवाट काठमाडौं उपत्यकामा बुद्धधर्म, सुरेन्द्र थापा मगरबाट बुद्धधर्म र जनजाति आदि विषयमा प्रशिक्षण तथा छलफल भएको थियो। स्थानीय अनदू शान्तिस्तूपमा पूजा पश्चात् भिक्षु संघरक्षितको सभापतित्वमा सम्पन्न भएको समापन कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि जापानी भिक्षुबाट सहभागी प्रशिक्षार्थीहरूलाई प्रमाणपत्र वितरण गर्नुभएको थियो। प्रशिक्षार्थीहरूमध्येवाट दुइ जनाले शिविरबाटे अनुभव सुनाउदै त्यसबाट प्राप्त उपलब्धियार्थी चर्चा गर्नुभएको थियो। प्रशिक्षक विरत्न मानन्धरले बौद्ध जागरण शिविरको प्रारम्भिक इतिहास, यसको औचित्य एवं महत्वमाथि प्रकाश पार्नुभएको थियो। सभापतिको आसनबाट भिक्षु संघरक्षितले बुद्धको शान्ति सन्देश देशको

कुनाकाज्वासम्म पुच्छाएर देशमा शिघ्रतिशिघ्र शान्ति सुव्यवस्था कायम गराउनु पर्ने र त्यसको लागि सबैले आ-आफ्नो पक्षबाट पहल हुनुपर्ने कुरा बताउनु भयो । कार्यक्रमको अन्तमा ज्ञानमाला भजन र काठमाडौंका मणिष शाक्यवाट चर्चा नृत्य एवं विविध मनोरञ्जनात्मक कार्यक्रमहरू प्रस्तुत गरिएको थियो ।

परियति केन्द्रको शैक्षिक भ्रमण

काठमाडौं । संघाराम परियति शिक्षा केन्द्रका परियति विश्वार्थीहरूबाट गोदावरीको शान्तिवनमा अवस्थित विशाल बुद्धमूर्तिमा शैक्षिक भ्रमण गरियो । केन्द्रका अध्यक्ष भिक्षु संघरक्षितको नेतृत्वमा गएको उक्त भ्रमण टोलीले शान्तिवनमा बुद्धमूर्तिको दर्शन पूजनपश्चात् गोदावरीको कुण्ड, वनस्पतिपार्कलगायतका क्षेत्रहरूको पनि अवलोकन गरिएको थियो ।

धार्मिक कार्यक्रम सम्पन्न

काठमाडौं । कतिपुन्हिको उपलक्ष्यमा भोजपुर टक्सार बौद्ध शाक्य समाज, काठमाडौंको आयोजनामा आशिवनपूर्णिमाको दिन ज्ञानमाला भजन, बुद्धपूजा एवं परित्राण पाठ गरेर एउटा कार्यक्रम सम्पन्न भयो । सो कार्यक्रममा समाजका सल्लाहकार खड्गरत्न शाक्यले बौद्ध समाजमा विशेष महत्व रहेको उक्त दिनको धार्मिक

महत्व पनि त्यतिकै उच्च रहेको साथै बौद्ध भिक्षुहरू तीन महिनासम्म एउटै विहारमा वर्षावास बसेर धर्मोपदेश गर्ने कार्य सम्पन्न हुने दिनको रूपमा पनि परिचित रहेको कुरा पनि जानकारी गराउनु भएको थियो । कार्यक्रमको अन्तमा उपस्थित सबै उपासक-उपासिकाहरूलाई जलपान एवं क्षीर भोजन पनि गराइएको थियो ।

बुद्धपूजा र धर्मदेशना

ललितपुर । ललितपुरको पाटनदरबार क्षेत्रमा अवस्थित विश्वमैत्री विहारमा बुद्धपूजा र धर्मदेशना कार्यक्रम सम्पन्न भयो । पञ्चशील ग्रहण गरेर आरम्भ भएको बौद्धसभामा श्रामणेर सोरथले हिंसा प्रवृत्ति भएका मानिसले आफ्नो भूल स्वीकारेर प्रायशिच्छत गर्नुका साथै शील चर्चा पालन गरेर सद्धर्ममा लाग्यौ भने अर्हत् पद प्राप्त हुन जाने बताउनु भयो । दिलशोभा शाक्यले धर्मचित्तलाई व्यवहारमा उतार्ने हो भने पहिला आफ्नो परिवारजनलाई सुखी पार्ने वातावरण सृजना गर्नुपर्ने बताउनु भयो । पछिल्लो संक्रान्तिमा भएको धर्मदेशना स्मरण गरेर मन्त्रव्य प्रकट गर्नुहुने लक्ष्मी महर्जन र बोधिरत्नलाई श्रामणेर सोरथले पुरस्कार प्रदान गर्नु भयो । उक्त सभामा प्रेमबहादुर, नाति, बुद्धरत्न, हेराकाजीले आ-आफ्नो मन्त्रव्य राख्नुभएको थियो ।

२०८१ सालको भ्रमण कार्यक्रम

थाईल्याण्ड बौद्ध तीर्थयात्रा

मिति : ०४ पौषदेखि १४ पौषसम्म

ठायानमार (बर्मा) थाईल्याण्ड

मिति : १६ पौषदेखि २६ पौषसम्म

थाईल्याण्ड सिंगापुर मलेसिया

मिति : २० माघदेखि फागुण ०१ सम्म

८ दिन थाईल्याण्ड

मिति : १२ पौषदेखि १९ पौषसम्म

१२ दिने श्रीलंका थाईल्याण्ड

मिति : ०२ माघदेखि १२ माघसम्म

चीन बौद्ध तीर्थयात्रा

मिति : ०२ चैत्रदेखि १४ चैत्रसम्म

ललित महान्तप

टाम्ल्यू एण्ड ट्रस्ट प्रा.लि.

हरिहर भवन, पुल्चोक, ललितपुर, (साभा यातायातको अगाडी)

फोन : ५५४६५२६, ५५३७२२३ मोबाइल : ९८४९२०८८२२